

Reportyorların Azadlıq və Təhlükəsizlik İnstitutu

Azərbaycanda Seçki Ərəfəsində Azad Sözlə Təzyiqlər Daha Da Artır

**2013-cü ilin ilk yarısında Azərbaycanda ifadə azadlığının durumuna dair
Yarımillik Hesabat**

Bu hesabat Beynəlxalq Mediaya Dəstək (IMS) təşkilatının dəstəyi ilə ərsəyə gəlmişdir. Hesabatda ifadə olunan fikirlər müəlliflərə məxsusdur və qəti surətdə donorum baxışlarını əks etdirmir. Burada ehtiva olunan bütün təhlillərə və tövsiyələrə görə RATİ məsuldur.

Üz qabığı fotosu:

Bakıda Türkiyənin Gezi Parkı aksiyalarına dəstək məqsədilə keçirilən dinc aksiyanın çəkilişi zamanı Obyektiv TV reportyoru Rasim Əliyev polisın hücumuna məruz qalıb. 3 iyun, Bakı. © RATİ

Əlavə məlumat üçün RATİ-nin internet saytını www.irfs.org və Twitter hesabını [@IRFS_Azerbaijan](https://twitter.com/IRFS_Azerbaijan) izləyin.

Mündəricat

1. Giriş
 - 1.1. Ümumi məlumat
 - 1.2. Məqsəd
 - 1.3. Metodologiya və struktur
2. Təvsiyələr
3. Fəsil 1: Jurnalistlərə qarşı zorakılıq, şantaj və təzyiq
4. Fəsil 2: Şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun məhdudlaşdırılması
5. Fəsil 3: Qanundan istifadə etməklə ifadə azadlığının boğulması
6. Fəsil 4: Jurnalistlərin, bloqçuların və hüquq müdafiəçilərinin həbsi
7. Fəsil 5: Mediaya dövlət nəzarəti
8. Fəsil 6: Onlayn ifadə azadlığı
9. Nəticə

Giriş

1.1. Ümumi məlumat

Bu hesabat Azərbaycanda ifadə azadlığının təşviqi və müdafiəsi sahəsində fəaliyyət göstərən müstəqil qeyri-kommersiya təşkilatı- Reportyorların Azadlıq və Təhlükəsizlik İnstitutunun (RATİ) nəşridir. RATİ 2006-cı ildə Beynəlxalq Mətbuat Günündə iki Azərbaycanlı jurnalist tərəfindən, ifadə və mətbuat azadlığının hökumət tərəfindən ciddi məhdudlaşdırılmasına cavab olaraq yaradılmışdır.

Təşkilatın fəaliyyəti Azərbaycanda ifadə azadlığı sahəsindəki problemləri müvafiq beynəlxalq qurumların, ABŞ və Avropa rəsmilərinin diqqətinə çatdırmaqda mühüm rol oynamışdır. RATİ 2007-ci ilin oktyabrından Beynəlxalq Söz Azadlığı Mübadiləsi (IFEX) təşkilatının, 2012-ci ilin noyabrından isə Qlobal Şəbəkə Təşəbbüsünün (Global Network Initiative) üzvüdür. RATİ-nin onlayn televiziya kanalı Obyektiv TV 2013-cü ilin mayında “insanların həyatına real təsiri olan əhəmiyyətli məzmun” hazırladığına görə nüfuzlu Bir Dünya Media Mükafatına (One World Media Award) layiq görülüb.¹

Söz azadlığına dəstək və mətbuat azadlığına qarşı ən amansız tədbirlərə dərhal reaksiya vermək RATİ-nin Azərbaycandakı fəaliyyətinin əsasını təşkil edir. Bu hesabat RATİ-nin Azərbaycanda ifadə azadlığını qorumaq və təşviq etmək strategiyasının bir hissəsini təşkil edir. Hesabatın nəşri Beynəlxalq Mediaya Dəstək (IMS) təşkilatının dəstəyi hesabına mümkün olmuşdur.

RATİ bəyanatlar verməklə, müraciətlər etməklə, araşdırmalar aparmaqla, gündəlik xəbərlər yaymaqla, mətbuat konfransları keçirməklə və jurnalistlərin hüquqları barədə maarifləndirmə işləri aparmaqla Azərbaycanda söz azadlığının pozulması hallarını araşdırır və bu pozuntular barədə məlumat verir. Öz fəaliyyətinin əsas tərkib hissəsi kimi RATİ müntəzəm olaraq Azərbaycanda ifadə azadlığının durumu barədə geniş hesabatlar hazırlayır.

2013-cü ilin birinci yarısında hakimiyyət ölkədə qalan azsaylı tənqidi səsləri susdurmaq üçün misli görünməmiş təzyiqlərə əl atdı. 2012-ci ildə Bakıda keçirilmiş Avroviziya Mahnı Müsabiqəsi və İnternet İdarəçilik Forumu zamanı ölkəyə artan beynəlxalq diqqətin zəifləməsinin fonunda bu tədbirlər zamanı ölkə haqqında acı həqiqətləri ifşa edən şəxslər sərt cəza tədbirləri ilə üzləşib. İndi isə, oktyabr prezident seçkiləri yaxınlaşdıqca, hökumət azad düşüncəni boğmaq üçün daha qətiyyətli görünür.

Bu hesabat 2013-cü ilin yanvarın 1-dən iyunun 30-a qədərki dövrdə Azərbaycanda ifadə azadlığının vəziyyətini təhlil edir. Bu dövrdə, hökumət dinc etirazları dağıtmaq üçün həddən artıq güc tətbiq edib, diffamasiya cəzasının internetdə

¹<http://bit.ly/14PsMcv>

yayılan məzmunu da tətbiq olunmasını nəzərdə tutan repressiv qanunvericilik aktları qəbul edib və tənqidi fikirlərinə görə jurnalistləri, bloggerləri, və hüquq müdafiəçilərini həbs etməyə davam etdirib. İyun ayının sonuna qədər 26 jurnalist hücumu məruz qalıb və ifadə azadlığı hüququnu həyata keçirməkləri ilə bağlı olaraq yeddi jurnalist, bir bloqçu və iki hüquq müdafiəçisi həbsdə qalıb.

1.2. Məqsəd

Bu hesabatı hazırlamaqda RATİ-nin məqsədi:

- Ölkədə ifadə və mətbuat azadlığı və informasiya əldə etmək hüququ ilə bağlı real vəziyyəti qiymətləndirmək;
- Söz azadlığının pozulması halları barədə yerli və beynəlxalq tərəfdaşları məlumatlandırmaq və onları islahatların təşviqinə cəlb etmək;
- Qabaqcıl beynəlxalq təcrübəni təbliğ etmək, və hüquq pozuntusu hallarının aradan qaldırılması və ölkədə ifadə azadlığı durumunun yaxşılaşdırılması məqsədilə konkret addımların atılması üçün tövsiyələr vermək, olmuşdur.

1.3. Metodologiya və struktur

Bu hesabat masaüstü və yerində aparılmış araşdırmalar, müsahibələr, məhkəmə proseslərinin monitorinqi, media monitorinqi, daxil olan sorğuların və şikayətlərin təhlil olunması, RATİ-nin “jurnalistlərin təhlükəsizliyi üçün yaradılmış qaynar xətti”nin statistikasını və qanuni yolla əldə olunmuş digər informasiyaların əsasında hazırlanmışdır. RATİ personalı bu hesabatı yerli və beynəlxalq ifadə azadlığı ekspertləri ilə məsləhətləşmələr apararaq hazırlamışdır.

Hesabat altı fəsildən ibarətdir və RATİ-nin diqqət yetirdiyi aşağıdakı əsas sahələri əhatə edir: ifadə azadlığı üçün konstitusional, siyasi və hüquqi mühit; jurnalistlərə qarşı törədilmiş cinayətlərə görə cəzasızlıq, jurnalistlərin və digər media nümayəndələrinin fəaliyyət mühiti.

Şəxsi toxunulmazlıq hüququnun pozulmasından tənqidçi jurnalistlərə qarşı bir təzyiq forması kimi istifadə olunduğu üçün, bu hesabatı ilk dəfə olaraq şəxsi toxunulmazlıq hüququnun məhdudlaşdırılması, xüsusilə də jurnalistlərin izlənməsi ilə bağlı ayrıca bir fəsil daxil edilib.

Giriş hissənin ardınca, hesabat RATİ-nin Azərbaycan hökumətinə ölkədə söz azadlığının pisləşməkdə olan durumunun yaxşılaşdırılması üçün tövsiyələrini təqdim edir. Hesabatın birinci fəslində jurnalistlərə qarşı zorakılıq halları, şantaj və təzyiqin digər formalarını araşdırır. İkinci fəsil şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun məhdudlaşdırılması hallarını nəzərdən keçirir. Üçüncü fəsildə ifadə azadlığının hüquqi yolla boğulmasının vasitələri öz əksini tapmışdır. Dördüncü fəsil ifadə azadlığı ilə bağlı hazırkı və son zamanlar baş vermiş tutulma və həbs halları barədə məlumat verməklə, hökuməti tənqid edən şəxslərin həbsindən bəhs

edir. Beşinci fəsil dövlətin yayım və çap mediasına nəzarət üsullarını təsvir edir. Altıncı fəsil Azərbaycanda ifadə azadlığı üçün son azad məkən olan internetdə söz azadlığının durumunu təhlil edir. Hesabatın sonunda ölkədə söz azadlığının vəziyyəti barədə RATİ-nin yekun rəyləri yer almışdır.

Tövsiyələr

Hesabatdan da görüldüyü kimi, Azərbaycanda ifadə azadlığı ciddi təhlükə altındadır. Azərbaycan hökuməti bu pozuntulara dərhal son qoymalı və insan hüquqları ilə bağlı beynəlxalq öhdəliklərinə uyğun olaraq vəziyyəti düzəltmək üçün təcili tədbirlər görməlidir. Bu məqsədlə RATİ ifadə azadlığının müdafiəsi üçün lazım olan addımları özündə əks etdirən aşağıdakı tövsiyələri işləyib hazırlamışdır.

RATİ **Azərbaycan hökumətini** aşağıdakı tövsiyələri yerinə yetirməyə çağırır:

Jurnalistlərə qarşı zorakılığa, şantaj, təhdidlərə və təzyiqin digər formalarına son qoyulsun:

- Jurnalistlərə qarşı baş vermiş bütün zorakılıq halları ətraflı və şəffaf şəkildə araşdırılsın və cavabdehlər qanuna uyğun olaraq məsuliyyətə cəlb olunsun.
- Jurnalist Elmar Hüseynov və Rafiq Tağının qətlinə görə məsuliyyət daşıyan şəxslərin tapılması və məsuliyyətə cəlb olunması üçün səylər daha da artırılsın.
- E.Hüseynov və R.Tağının qətlərinin istintaqı ilə bağlı dolğun məlumat ictimaiyyətə çatdırılsın.
- Jurnalistlərin hədə-qorxu və şantaja məruz qalması halları tam araşdırılsın və onlar üçün etibarlı müdafiə mexanizmləri yaradılsın.
- Jurnalistlərin və digər tənqidçi şəxslərin qanunsuz izlənməsi təcrübəsinə son qoyulsun; qanunsuz yollarla əldə olunaraq onlara qarşı istifadə olunan materialların yayılmasının qarşısının alınması üçün tədbirlər görülsün; jurnalistlərin şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun bütün pozulma halları ətraflı şəkildə araşdırılsın, bu əməllərə görə cavabdeh olan şəxslər qanuna uyğun olaraq məsuliyyətə cəlb olunsun.

Həbsdən tənqidi səsləri susdurmaq üçün istifadə olunmasına son qoyulsun:

- İfadə azadlığı hüququnu həyata keçirmələri ilə bağlı olaraq həbs olunmuş və hal-hazırda həbsdə olan jurnalistlər, bloqçular və hüquq müdafiəçiləri (Nicat Əliyev, İlham Əmiraslanov, Araz Quliyev, Fuad Hüseynov, Hilal Məmmədov, Bəxtiyar Məmmədov, Fərəməz Novruzov, Rəşad Ramazanov, Tofiq Yaqublu və Əvəz Zeynallı) dərhal və qeyd-şərtsiz azad olunsun.
- İfadə azadlığı hüququnu həyata keçirmələri ilə bağlı olaraq həbs olunmuş digər şəxslər, o cümlədən Azad Gənclik təşkilatı, NİDA vətəndaş hərəkatı və AXCP gənclər hərəkatı ilə bağlılığı olan gənc fəallar dərhal və qeyd-şərtsiz azad olunsun.
- İfadə azadlığı hüququnu həyata keçirmələri ilə bağlı olaraq həbs olunma

ehtimalı olan Oqtay Güllaliev və Mehman Hüseynova qarşı irəli sürülmüş ittihamlar ləğv olunsun.

Media qanunvericiliyi və media siyasəti təkmilləşdirilsin:

- İnternetdə yayılan məzmunu görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutan repressiv qanunvericilik dəyişiklikləri, həmçinin Cinayət Məcəlləsində diffamasiyaya görə cəza nəzərdə tutan bütün müddəalar ləğv olunsun.
- QHT qanununa və digər qanunlara edilmiş, müstəqil QHT-lərin fəaliyyətini məhdudlaşdıran əlavə və dəyişikliklər ləğv edilsin.
- Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında qanuna “icazəsiz etiraz aksiyalarının təşkilatçıları və iştirakçıları üçün yüksək cərimələr nəzərdə tutan” əlavələr ləğv olunsun.
- İnzibati Xətalər Məcəlləsinə edilmiş və inzibati həbsin maksimum müddətini artıran repressiv qanunvericilik dəyişiklikləri ləğv olunsun.
- Diffamasiya ittihamından tənqidi qəzetlərin fəaliyyətinə mane olmaq məqsədi ilə həddindən artıq istifadəyə son qoyulsun.
- Xarici yayımçıların milli tezliklərdə yayımlanmasını qadağan edən qərar ləğv olunsun.
- Beynəlxalq standartlara uyğun olaraq müstəqil Mətbuat Ombudsmanı vəzifəsi təsis edilsin və hazırda İnsan Hüquqları Üzrə Müvəkkilə məxsus olan Mətbuat Ombudsmanı səlahiyyəti ondan alınaraq Mətbuat Ombudsmanına verilsin.
- Televiziya və radio tezliklərinin sadə lisenziya əsasında şəffaf və ədalətli qaydada verilməsini təmin etmək üçün teleradio yayımını tənzimləyən müstəqil qurum yaradılsın.
- İctimai teleradio yayımçısının beynəlxalq ictimai yayım standartlarına cavab verməsi və bu yayımçının cəmiyyətin bütün sektorları üçün balanslı, plüralistik və müxtəlifliyi əks etdirən proqramlar yayımlaması təmin olunsun.
- Mediada hesabatlılığı təmin etmək üçün peşəkar media mütəxəssislərindən ibarət müstəqil və özünü-tənzimləyən qurum yaradılsın.
- Media qurumlarına sahiblik strukturunda şəffaflıq təmin olunsun.
- Hökumət tərəfindən maliyyələşdirilən reklamın media qurumları arasında ədalətli və şəffaf qaydada bölüşdürülməsini təmin edən müstəqil nəzarət orqanı yaradılsın.

RATİ **media təşkilatlarını** qabaqlayıcı tədbirlər görməklə, habelə tibbi xərcləri qarşılamaq üçün yardım göstərməklə öz fiziki təzyiqə məruz qala biləcək və qalan əməkdaşlarına lazımi qayğı göstərməyə çağırır.

RATİ **jurnalistlərə** və **media nümayəndələrinə** peşə etikasına əməl etməyi, şəxsi təhlükəsizliklə bağlı hər hansı təhlükə yarandıqda isə RATİ-nin qaynar xəttinə (+99412 408 75 30, +99450 398 48 38 və ya +99 455 398 48 38), digər vətəndaş

cəmiyyəti təşkilatlarına, mətbuata, xarici və beynəlxalq diplomatik missiyaların nümayəndələrinə dərhal məlumat verməyi tövsiyə edir

Son olaraq, RATİ **beynəlxalq ictimaiyyəti** Azərbaycanda ifadə azadlığı ilə bağlı vəziyyətə biganə yanaşmamağa çağırır. RATİ beynəlxalq ictimaiyyəti aşağıdakı tövsiyələrə diqqət yetirməyə çağırır:

- İkitərəfli və çoxtərəfli müstəvidə bütün imkanlardan istifadə edilməklə, Azərbaycan hökumətindən ifadə azadlığı və insan hüquqları ilə bağlı üzərinə götürdüyü öhdəliklərini xüsusilə də seçkiqabağı dövrdə yerinə yetirməsi tələb olunsun.
- Azərbaycan hökuməti jurnalistlərə qarşı zorakılıq əməllərinə görə cəzasızlığa son qoyulmasına, bütün cinayət işlərinin lazımi şəkildə araşdırılmasına və cavabdeh şəxslərin hüquqi məsuliyyətə cəlb olunmasına çağırılsın.
- Azərbaycan hökuməti ifadə azadlığı hüququnu həyata keçirmələri ilə bağlı olaraq tutulmuş və ya həbs olunmuş jurnalistlərin, bloqçuların, hüquq müdafiəçilərinin, siyasi və vətəndaş cəmiyyəti fəallarının dərhal və qeyd-şərtsiz azad olunmasına çağırılsın.

Qısa Xülasə

Azərbaycanda prezident seçkiləri sürətlə yaxınlaşdıqca, hökumət 2013-cü ilin birinci yarısında tənqidi səsləri susdurmaq və fərqli düşüncəni boğmaq üçün hərəkatə keçmişdi. Tənqidçi jurnalistlər, bloqçular, hüquq müdafiəçiləri, vətədaş cəmiyyəti və siyasi fəalların fundamental ifadə, sərbəst toplaşma və birləşmə azadlıqları misli görünməmiş dərəcədə məhdudlaşdırıldı.

2013-cü ilin yanvar-iyun periodu repressiya dalğası ilə müşayiət olundu. Ölkədə həbsdə olan 80-dən artıq siyasi məbusla yanaşı yeddi jurnalist, bir blogger və iki hüquq müdafiəçisi ifadə azadlığı ilə bağlı olaraq həbsdə qaldı. Cəzasızlıq mühiti hökumətlərinin davam etdirdi - jurnalistlərə qarşı əvvəllər baş vermiş zorakılıq hallarının və iki qətl faktının araşdırılmasında heç bir irəliləyiş olmadı, əksinə jurnalistlərə qarşı 26 yeni hücum faktı qeydə alındı. Ölkənin ən iri tirajlı qəzetlərindən biri və hökumətin qətiyyətli tənqidçisi Azadlıq qəzeti bağlanmaq təhlükəsi ilə qarşılaşdı - qəzetə qarşı irəli sürülmüş hədsiz diffamasiya iddiaları əsasında qəzetin üzərinə qoyulmuş yüksək məbləqli cərimələr nəticəsində qəzet maliyyə böhranı ilə üzləşdi.

2013-cü ilin birinci rübü həmçinin bir sıra repressiv qanunvericilik aktlarının qəbul olunması ilə yadda qaldı. 2012-ci ildə diffamasiyanın dekriminallaşdırılması ilə bağlı olaraq Azərbaycanın verdiyi vədi yerinə yetirmək əvəzinə, iyunun 4-də prezident Əliyev diffamasiyaya görə cinayət məsuliyyətinin internetdə yayılan məzmununa da şamil olunması ilə bağlı qanunvericilik dəyişikliklərini təsdiqlədi. Sərbəst toplaşma haqqında qanun yenidən dəyişdirildi: icazəsiz aksiyaların təşkilatçıları və iştirakçıları üçün nəzərdə tutulmuş cərimələrin miqdarı yüksəldi, inzibati həbsin maksimum müddəti kəskin şəkildə artırıldı. QHT haqqında qanuna müstəqil QHT-lərin fəaliyyətini məhdudlaşdıran dəyişikliklər edildi ki, bu da, hökumətə ona xoş olmayan təşkilatları asanlıqla bağlamaq imkanı verdi.

Hesabat dövrü ərzində dövlət rəsmilərinin QHT-lər və media əleyhinə çıxışlarında da artım müşahidə olundu. Mart ayında Prezident Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyev dövlət mediasına verdiyi narahatedici açıqlamasında xarici donorları Azərbaycan QHT-lərini “qanunsuz” maliyyələşdirməkdə ittiham etdi.² May ayında Bakı Metropoliteninin rəhbəri tağı Əhmədov ondan müsahibə almaq istəyən bir jurnalistin üstünə qışqıraraq, jurnalistləri “səviyyəsiz” adlandırmış və onlara “Səviyyəni, yerinizi bilin!” bilin demişdi. İki gün sonra isə, Bakı meri Hacıbala Abutalıbov çəkiliş aparən reportyora “Mən jurnalist görəndə elə bilirəm ki, qəbirdə ölü görürəm” demişdi.³ Prezidentin baş müşaviri Əli Həsənov da hesabat dövrü müddətində bir sıra narahatedici bəyanatlarla çıxış etmişdi.

Altı aylıq dövrdə Azərbaycanın beynəlxalq ictimaiyyətlə münasibətlərində

² <http://bit.ly/141MMkI>

³ <http://bit.ly/13FjhKj>

diqqətəlayiq dəyişiklik baş verdi. Yanvar ayında Azərbaycanda siyasi məhbuslarla bağlı mühüm qətnamənin Avropa Şurası Parlament Assambleyasında qəbul olunmaması və Avropa Birliyinin yüksək çinli məmurlarının prezident Əliyevlə iyun ayında Brüsseldə keçirilən görüşlərdə işan haqlarını prioritet məsələyə çevirməməsi hökumətin özünə inamını daha da artırdı, Azərbaycanın yerli vətəndaş cəmiyyətində isə bu qurumlara qarşı məyusluq yaratdı.

May ayında BMT İnsan Hüquqları Şurası tərəfindən Azərbaycana Universal Dövrü Baxış keçirildi. Dövr Baxış ölkədə insan hüquqlarının durumunu yaxşılaşdırmaq üçün bir çox güclü tövsiyələr irəli sürsə də, İnsan Hüquqları Şurasının sentyabrda keçiriləcək iclasında hansı tövsiyələri qəbul etmək Azərbaycanın öz öhdəsinə verilib.⁴ Azərbaycan ATƏT-in Bakıdakı ofisinin mandatının aşağı salınması istiqamətində söyləri davam etdirir və hesabat dövrünün sonundan bu yana ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Haqları Ofisinə oktyabrda keçiriləcək prezident seçkilərini monitoring etmək üçün hələ də dəvət göndərməyib.

RATİ Azərbaycanda ifadə azadlığının hazırkı durumunu narahatedici olaq qiymətləndirir və hesab edir ki, oktyabr seçkiləri ərəfəsində yeni qəbul olunmuş repressiv qanunvericilik aktlarının qüvvəyə minməsi və hakimiyyətin tənqidi və fərqli düşüncəni boğmaq üçün hərəkətə keçməsi ilə mövcud durum daha da pisləşəcək.

RATİ belə bir əhəmiyyətli vaxtda beynəlxalq ictimaiyyəti Azərbaycandakı seçki qabağı vəziyyətə daha çox diqqət yetirməyə və insan haqları öhdəliklərini yerinə yetirməsi üçün Azərbaycan hökumətinə qarşı təzyiqləri artırmağa çağırır. Bunun təkə sözdə deyil, əməldə də baş verməsinə indi əvvəlkindən daha çox ehtiyac var.

⁴<http://bit.ly/131ne9I>

Fəsil 1: Jurnalistlərə qarşı zorakılıq, şantaj və təzyiq

Azərbaycanda ifadə azadlığına əsas maneələrdən biri jurnalistlərə və media nümayəndələrinə qarşı zorakılıq hallarının intensivliyi və bu əməlləri törədən şəxslərə qarşı cəzasızlığın hökm sürməsidir. Başqa sözlə desək, Azərbaycanda “cəzasızlıq böhranı” yaşanmaqdadır və bu vəziyyət oktyabrda keçiriləcək prezident seçkiləri ərəfəsində daha da pisləşməkdədir.

Hüquqları ciddi şəkildə pozulmuş jurnalistlər və media nümayəndələri üçün ədalətin təmin olunması və günahkarın məsuliyyətə cəlb olunması demək olar ki, qeyri-mümkün bir hala çevrilib. Bu cür cəzasızlıq mühitinin hakim olması ölkədə özünü-senzuranın geniş vüsət almasına səbəb olmuşdur. Jurnalistlərin çoxu “tabu” hesab olunan müəyyən mövzularda, məsələn korrupsiya və ya prezident ailəsinin biznes maraqları barədə yazmaqdan çəkinirlər.

Oktyabrda keçiriləcək prezident seçkiləri ərəfəsində, hökumət tənqidçi jurnalistləri, bloqçuları, hüquq müdafiəçilərini, siyasi fəalları və QHT-ləri susdurma və nüfuzdan salma kampaniyasını həyata keçirib. Ötən 6 ay müddətində hətta fərqləndirici jurnalist gödəkçələri geyinmələrinə rəğmən jurnalistlər mitinq və kütləvi iğtişaclardan reportajlar hazırlayarkən polisın zorakılığına və kobud rəftarına məruz qalıblar. Hakimiyyət etiraz aksiyalarını, məhkəmə proseslərini və ictimai maraq kəsb edən digər hadisələri işıqlandıran jurnalistlərin işinə tez-tez müdaxilə edib. Öz peşə fəaliyyətini yerinə yetirən jurnalistlərlə qəsdən bu cür sərt rəftar edilməsi rejimin ifadə azadlığına dözümsüzlüyünün aşkar göstəricisidir.

Jurnalistlərə qarşı polis zorakılığı ilə bağlı edilmiş onlarla rəsmi şikayət hökumət tərəfindən cavablandırılmayıb. Jurnalistlərin peşə fəaliyyətinə müdaxilə etmiş polis işçilərindən heç biri intizam tədbiri ilə üzləşməyib. Bu cür əməllər Azərbaycan Konstitusiyasının 50-ci (məlumat azadlığı), İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasının isə 10-cu (ifadə azadlığı) maddələri ilə təmin olunan informasiya əldə etmək hüququnun pozulmasını təşkil edir. Jurnalistin peşə fəaliyyətinə mane olma ən azı Cinayət Məcəlləsinin 163-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyəti yaradır.

Hakim rejimin maraq dairəsinə aid məsələləri araşdıran jurnalistlərin susdurulması vasitəsi kimi onların qətlərinin, onlara qarşı fiziki və mənəvi təzyiqlərin cəzasız qalmasına görə rejim özü məsuliyyət daşıyır.

Martın 2-də Azərbaycanda və dünyanın bir çox yerində jurnalistlər 2005-ci ildə yaşadığı binanın qarşısında odlu silahla qətlə yetirilmiş “Monitor” jurnalının baş redaktoru **Elmar Hüseynovun** hələ də üstü açılmamış qətlinin səkkiz illiyini qeyd edib. Elmarın ölümü ilə Azərbaycan xalqı həqiqəti cəsarətlə yazan bir jurnalistini itirdi. Elmarın jurnalist fəaliyyəti və qətli media mənsublarına araşdırmaçı

jurnalistikanın nə qədər cəsarət tələb etdiyini və bu işdə jurnalistin hansı risklərlə üzləşə biləcəyini göstərdi.

E.Hüseynovun qətlindən bəri Azərbaycanda 2011-ci ilin noyabrında tanınmış yazıçı-jurnalist Rafiq Tağının da qətli daxil olmaqla jurnalistlərə qarşı 200-dən zorakılıq hadisəsi baş verib. 2013-cü ilin ilk altı ayında jurnalistlərə qarşı 24-ü peşə fəaliyyətini yerinə yetirərkən olmaqla 26 fiziki təzyiq faktı qeydə alınıb. Bundan başqa, hökumət tərəfindən jurnalistlərə təzyiqlərin və onların işinə digər formada müdaxilələrin baş verməsi, həmçinin jurnalistlərə qarşı təhdidlərlə bağlı bir çox məlumatlar yayılmışdır.

Jurnalistlərin məruz qaldığı aşağıda qeyd olunmuş zorakılıq halları, ümumiyyətlə, Elmar Hüseynovun qətlindən bəri jurnalistlərə qarşı baş vermiş cinayət əməllərinin demək olar ki heç biri hökumət tərəfindən lazımınca araşdırmamış və əsl günahkarlar cəzalandırılmamışdır. Bu isə media ictimaiyyəti arasında qorxu hissənin, tənqidi fikirləri zor tətbiq etməklə boğmaq niyyətində olan şəxslər üçün isə cəzasızlıq mühitinin yaranmasına gətirib çıxarmışdır.

Yanvarın 12-də Bakının mərkəzində əsgər ölümlərinə son tələbi ilə keçirilmiş icazəsiz etiraz aksiyası hökumət tərəfindən aşırı güc tətbiq edilməklə dağıldı. Aksiyada təxminən 10-dək jurnalist, “Press” gödəkçələri və kameraları ilə fərqlənmələrinə baxmayaraq, polis təzyiq və zorakılığı ilə üzləşiblər. RATİ sədri **Emin Hüseynov** da aksiya zamanı xəsarət alanlar arasında idi. Polis tərəfindən qəsdən itələnen Hüseynov yerə yıxılmış, başı arxada olan iri daş parçasına dəymiş və kiçik beyin silkələnməsi xəsarəti almışdı. Hadisə anbaan videokameraların lentinə alınmışdır.⁵ Hesabat dövrü müddətində Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Emin Hüseynova qarşı 2008-ci ildə baş vermiş əvvəlki polis hücumu işi ilə bağlı kommunikasiyaya başlamışdır.

Yanvarın 22-də “Azadlıq” qəzetinin müxbiri **Ərşad İbrahimli** naməlum şəxs tərəfindən izlənməsi barədə Reportyorların Azadlıq və Təhlükəsizlik İnstitutuna (RATİ) məlumat verib. Onun sözlərinə görə, yanvarın 22-də Gəncə şəhər polisindən olduğunu deyən, amma adını gizli saxlayan bir nəfər onunla telefon əlaqəsi saxlayaraq, onun nəzarətə götürülməsi barədə xəbərdar edib. Yanvarın 23-də səhər saatlarında isə jurnalist mülki geyimdə olan bir nəfər tərəfindən izlədiyini hiss edib. Jurnalist izlənməsinin səbəbini Gəncədə keçmiş polis rəisi ilə icra başçısı davası haqda məlumatların mətbuata çıxmasında polis ondan şübhələnməsinin olduğunu ehtimal edir.

Yanvarın 24-də İsmayılıda baş vermiş hadisələrdə çəkiliş apararı “musavat.com” saytının reporyoru **Araz Bayramov** polis təzyiqi ilə üzləşib. Jurnalistin sözlərinə görə, o, polis vətəndaşlara qarşı zorakılığının çəkilişi zamanı saxlanılıb. Bayramov zorla polis idarəsinə aparılmış, bir saat orada saxlanmış və yalnız polis saytı redaksiyası ilə əlaqə saxlamasından, və jurnalistin orada işləməsinə

⁵<http://bit.ly/144Bmlc>

dəqiqləşdirməsindən sonra sərbəst buraxılıb. Jurnalist bundan sonra da hadisələri çəkərkən polis tərəfindən yenidən saxlanaraq şöbəyə aparılmış və yolda ikən polis ona sillə vurmuşdur. Jurnalist bu dəfə 20 dəqiqə saxlandıqdan sonra sərbəst buraxılmışdır.

Yanvarın 26-da Bakının mərkəzində müxalifət tərəfindən təşkil olunmuş icazəsiz etiraz aksiyası hökumət tərəfindən zor tətbiq edilməklə dağıdılıb. Polis və mülki geyimlilər zor tətbiq edərək aksiya keçirilən ərazilərdə həm “press” yazılı fərqləndirici gödəkcədə olan, həm də belə gödəkcə geyinməyən jurnalistləri də hadisə yerindən uzaqlaşdırmağa cəhd göstərib. Aksiyada çəkiliş apararıq Obyektiv TV reportyoru **Rəşad Əliyev** və Yurd TV-nin operatoru **Emin Şahverdizadə** mülki geyimli polis nəfəri tərəfindən qəsdən bir-birinin üstünə itələnilib. Nəticədə hər ikisi yerə yıxılaraq, müxtəlif bədən xəsarətləri almışlar. Rəşad Əliyevin ayağı burxulub, Emin Şahverdizadə isə qolu möhkəm əzilib və ona məxsus videokamera yerə dəymə nəticəsində yarasız hala düşüb. Aksiya zamanı bir neçə media nümayəndəsi də saxlanaraq polis bölməsinə aparılıblar. Saxlanılanlar arasında 1news.az saytının müxbiri **Zaur Rəsulzadə** və video çəkiliş apararıq blogger **Fuad Hacıyev** olmuşdur. "Press" gödəkçələri geyinməyən jurnalistlərin saxlanmasına əmr verənlərdən biri mülki geyimdə olan Daxili İşlər Nazirliyinin (DİN) zabiti Orxan Axundzadə olmuşdur.

Yanvarın 31-də “Azadlıq” qəzetinin İsmayıllı rayonunda yaşayan bölgə müxbiri **Elçin İsmayıllı** nömrəsi olmayan taksi tərəfindən bir neçə gün izlənildiyini və təhdidlərlə üzləşdiyini bildirib. Elçin İsmayıllı əlavə edib ki, İsmayıllıda 23-24 yanvarda baş verən hadisələrdən sonra hadisələr barədə məlumatları ilk olaraq mətbuata ötürdüyünə görə rayon prokurorundan, rayon polis şöbəsinin rəis müavini Şöhrət Kərimovdan və rayon rəhbərliyindən dəfələrlə təhdidlər gəlib. Polis rəisi müavini və prokuror jurnalisti regiona hüquq müdafiəçilərinin və jurnalistlərin səfərini təşkil etməkdə ittiham edərək ondan bunlara son qoymağı tələb ediblər. Jurnalist telefonuna hədə-qorxu dolu sms-lər və zənglərin gəldiyini bildirib. Fevralın 8-də Elçin İsmayıllı baş verənlər barədə ifadə vermək üçün polis idarəsinə çağırılıb. Jurnalist təhdid olunduğu barədə məlumatları ictimailəşdirdikdən sonra bu təhdidlərə son qoyulduğunu bildirib.

Fevralın 4-də Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlərə dair İstintaq İdarəsinin qarşısında mühafizə xidməti polisləri Obyektiv TV-nin əməkdaşı **Cavid Qurbanovun** qanuni peşə fəaliyyətini yerinə yetirməsinə maneçilik törədiblər. 23-24 yanvarda baş vermiş İsmayıllı hadisələrinə görə dindirilməyə çağırılan Respublikaçı Alternativ (REAL) hərəkatının sədri İlqar Məmmədov və Müsavat başqanının müavini Tofiq Yaqublunu çəkərkən, idarənin mühafizəçi polisləri Cavid Qurbanovu idarəyə apararaq, kamerasını əlindən alıb. Qurbanovun kamerası əlindən alınandan 30 dəqiqə sonra onu sərbəst buraxsalar da, onun kamerasını buraxıldıqdan 15 dəqiqə sonra geri qaytarıblar. Polislər operatora idarənin xidməti binasının çəkilişini apararkən icazə almalı olduğu barədə xəbərdarlıq ediblər.

Fevralın 5-də “Azadlıq” qəzetinin baş redaktorunun müavini **Rahim Hacıyev** “Azadlıq” qəzetinin 5 fevral 2013-cü il tarixli sayında dərc olunmuş “Şamaxı da etiraz mitinqinə hazırlaşır” başlıqlı məqalə ilə bağlı olaraq Baş Prokurorluğa çağrılıb. Hacıyev bildirib ki, onu qəbul edən Baş Prokurorun 1-ci müavini Rüstəm Usubov məsələnin araşdırıldığını və həqiqətə uyğun olmadığını və icra hakimiyyətinə belə bir müraciət daxil olmadığını bildirib. R.Usubov həmçinin bu tip materialların ictimaiyyətdə gərginlik yaratdığını vurğulayaraq, təkzib verilməsini tələb etmiş, belə məlumatların gələcəkdə dərc olunacağı təqdirdə, barəsində inzibati və cinayət məsuliyyəti də daxil olmaqla, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş daha ciddi məsuliyyət tədbirləri görülməyi barədə rəsmi xəbərdarlıq etmişdir. Xəbərdarlığı əsassız hesab edən redaktor bildirib ki, informasiya yaymaq qəzetin vəzifəsidir.

Fevralın 15-də “Unikal” qəzetinin baş redaktoru **Asəf Rzayev** telefonla təhdid edilməsi barədə məlumat verib. Jurnalistin sözlərinə görə, Abşeron rayonunda yerləşən “Ağ otel”in əxlaqsızlıq yuvası kimi fəaliyyət göstərməsi ilə bağlı rəhbəri olduğu qəzetdə bir neçə məqalə dərc olunduqdan sonra, özünü otelin sahibi kimi təqdim Elçin adlı şəxs zəng edərək qəzetdə otellə bağlı dərc olunan yazıların dayandırılmayacağı halda jurnalistin aqibətinin pis olacağını bildirib. A.Hacıyev məsələ ilə bağlı Daxili İşlər Nazirliyinin “102” xidmətinə məlumat verdiyini və qəzet vasitəsilə Daxili İşlər nazirinə və Baş prokurora müraciət etdiyini deyib.

Fevralın 19-da Reportyorların Azadlıq və Təhlükəsizlik İnstitutunun (RATİ) bölgə müxbiri **Həkimeldostu Mehdiyev** bildirib ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının (NMR) Naxçıvan və Şərur şəhərlərindəki tibb müəssisələri jurnalistin ağır ginekoloji xəstəlikdən əziyyət çəkən həyat yoldaşını əməliyyat etməkdən imtina edirlər. Jurnalistin sözlərinə görə, həyat yoldaşı əməliyyata təyin olunsa da, cərrahlar jurnalistin “yuxarılar”la problemlərinin olduğunu əsas gətirərək əməliyyatı başlamaqdan imtina ediblər. Mehdiyev və onun ailəsi onun jurnalist fəaliyyəti ilə bağlı olaraq uzun illər təqibə məruz qalmışdır.

Fevralın 20-də siyasi motivli xuliqanlıq ittihamı ilə məhkum olduğu 6.5 il həbs cəzasını 12 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsində çəkən jurnalist **Fuad Hüseynov** həbsxanada ölümlə hədələnib. Jurnalistin anası Süsən Hüseynovanın bildirdiyinə görə, həbsxana rəhbərliyi həbsxanada baş verən qanunsuz əməllərin mediaya sızmasında onun oğlundan şübhələnir. Halbuki Fuad Hüseynov bütün baş verənlərdən xəbərsiz olub.

Fevralın 21-də Obyektiv TV-nin reportyoru **Əbülfət Namazov** peşə fəaliyyətini həyata keçirərkən hücumla məruz qalıb. Gənc fəal Nigar Yagublunun məhkəməsi zamanı media nümayəndələri və siyasi fəallar məhkəmə binasına buraxılmadıqları üçün Ə.Namazov Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin qarşısında çəkiliş aparmağa cəhd edib. Bu zaman mülki geyimli şəxslər Namazovu itələyərək onun çəkiliş aparmasına mane olublar.

Fevralın 24-də Müsavat Partiyası məclisinin üzvü **Cahangir Əmirxanlı** “Yeni Müsavat” qəzetinin 23 fevral 2013-cü il tarixli sayında dərc olunmuş və Gəncə şəhər rəhbərliyini, ələlxüsus icra başçısı Elmar Vəliyevi tənqid edən “Gəncə - gözəl diyar, kasıb şəhər...” başlıqlı yazısına görə polis idarəsinə çağırılıb. C.Əmirxanlı bildirib ki, əvvəlcə Gəncə Şəhərinin Kəpəz Rayon Polis İdarəsinə çağırılsa da, oradan polis əməkdaşlarının müşayiəti ilə Gəncə Şəhər Baş Polis İdarəsinə - rəis müavini İlqar Balakışiyevin qəbuluna aparılıb. İlqar Balakışiyev yazı ilə bağlı etirazını bildirərək, onu qərəzli yazı yazmaqda günahlandırıb. Daha sonra isə C. Əmirxanlı sərbəst buraxılıb.

Fevralın 27-də “Azadlıq” qəzetinin müxbiri, peyk vasitəsilə Medya TV-də yayımlanan “Azərbaycan saati” verilişinin əməkdaşı və Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının (AXCP) mətbuat xidmətinin rəhbəri **Natiq Güləhmədov (Ədilov)** Sabirabad rayonunda yaşayan qardaşı Muradın və dayısı oğlu Səbuhi Nadirovun həbs edildiyini bildirib. Sabirabad Rayon Polis Şöbəsinin rəisi Mübariz Quliyevin mətbuata verdiyi məlumatlara görə isə, adı çəkilən şəxslər narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsində günahlandırılaraq saxlanılıblar. Ədilov isə hesab edir ki, qohumları onun hökuməti tənqid etməsi səbəbindən həbs olunublar.

Martın 2-də “Zerkalo” qəzetinin reportyoru **Rəşad Rüstəmov** peşə fəaliyyətini həyata keçirərkən kənd bələdiyyəsinin başçısı və altı nəfər başqa şəxs tərəfindən döyülüb. Rüstəmov Daşəkəsən rayonunun Çovdar kəndinə sakinlərin torpaqlarının Azərbaycan Beynəlxalq Mineral Resurslar Şirkəti tərəfindən qanunsuz olaraq ələ keçirildiyi barədə şikayətləri araşdırmaq məqsədi ilə getdiyini bildirib. Kəndə çatdıqda özünü bələdiyyə başçısı kimi təqdim edən şəxs jurnalisti məktəbin həyətinə çağırmış, orada altı nəfər digər şəxslə jurnalisti döymüşdür. Baş vermiş hadisə ilə bağlı olaraq qəzet rəhbərliyi Daxili İşlər Nazirliyinə və Baş Prokurorluğa müraciət edib.

Martın 14-də "Gündəlik Bakı" qəzetinin baş redaktoru **Habil Vəliyev** iki şəxsin hücumuna məruz qalıb. Vəliyevin bildirdiyinə görə, tanımadığı şəxs ona zəng edərək görüşmək istədiyini bildirib. Razılaşdırılmış yerə gəldikdə isə jurnalist orada tapança və bıçaqla siahlanmış 10 nəfərlə qarşılaşıb. Həmin şəxslərdən ikisi bıçağın dəstəyi ilə Vəliyevin qulağına və gicgahına zərbələr endirib. Jurnalist onu döyən şəxslərdən birinin- avtomobilin sürücüsünün - Bakı sakini Emil Zeynalov olduğunu, ikinci şəxsin isə onun sənişini olduğunu bildirib. Hücum edən şəxslər Vəliyevin hansı qəzetin redaktoru olduğu bildikdən sonra ona hücum ediblər. Jurnalist hesab edir ki, onun bu hücumu məruz qalması qəzetində insan alveri, əxlaqsızlıq yuvaları və ümumilikdə Azərbaycanda hökm sürən kriminal durumla bağlı silsilə məqalələrin dərc edilməsidir. Vəliyev baş vermiş hadisə ilə bağlı olaraq Daxili İşlər Nazirliyinin “102” xidmətinə məlumat verib- Yasamal Rayon Polis İdarəsində hadisə üzrə istintaq başlanıb.

Yafaz Əkrəmoğlu

Azadlıq Radiosunun Naxçıvan müxbiri Yafaz Əkrəmoğlu (Həsənov) hesabat dövrü ərzində dəfələrlə hədə-qorxu və şantaj faktları ilə üzləşib.

Aprelin 6-da Əkrəmoğlu şantaja məruz qaldığı barədə məlumat verib. O bildirib ki, aprelin 3-də onun evinə şantaj və hədə dolu məktubla paket gətiriblər, paketdə çılpaq qadın şəkilləri, facebook yazışmaları və naməlum kişi və qadın arasında intim söhbət əks olunan CD var idi. “Növbəti gün bir kişi mənə zəng edərək, özünü Naxçıvan MTN-in nümayəndəsi kimi təqdim etdi. O dedi ki, paket MTN əməkdaşları tərəfindən göndərilib və mənə Naxçıvan haqqında neqativ materiallar hazırlamağa son qoymağı təklif etdi O, həmçinin pul təklif etdi, lakin mən imtina etdim”, deyərək jurnalist bildirib.

Aprelin 19-da hökumət-meylli onlayn televiziya kanalı Səs TV Həsənovun bir Naxçıvan sakini olan mobil telefon danığının səs yazısını yayımladı. Jurnalist bu faktın arxasında da MTN-nin dayandığı hesab edir.

Mayın 10-da isə Əkrəmoğlu ölümlə təhdid edildiyi ilə bağlı məlumat yayıb. Əkrəmoğlunun sözlərinə görə, hadisə İstanbulda yaşayan naxçıvanlılar haqqında reportaj hazırlamaq məqsədilə orada olanda baş verib: “Naxçıvan Təhlükəsizlik Nazirliyinin “Şahin” ləqəbli əməkdaşı tərəfindən təqib edilməyə başlanıldım. O, bir qrup şəxsə qaldığım evə gələrək, naxçıvanlılar haqqında videomaterialları verməyimi tələb edib. Bunu etməyəcəyim təqdirdə onlar məni öldürməklə hədələdilər. Evdə yaşayan dostlarımızın köməyi ilə çağırılmamış qonaqları qovmağa müvəffəq olduq”- deyərək jurnalist bildirib.

İyunun 12-də Əkrəmoğlu Türkiyədə qonaq qaldığı evə basqın edən şəxslərdən birinin – Xano Əmayevin Bakıda olmasının onun özü və ailəsinin həyatına təhlükə yaratdığı üçün mühafizə orqanlarından təhlükəsizliklərinə təminat verilməsini istəyib. Polis izahatının alınması üçün jurnalisti polis diarəsinə çağırır və şöbədə ona bildiriblər ki, Xano Əmayevin telefon nömrəsinə zəng çatmır və bundan artıq heç nə edə bilməzlər. Əmayev sonradan müsavat.com saytına verdiyi açıqlamada Əkrəmoğlunu təhdid etmək kimi niyyətinin olmadığını bildirib.

Əkrəmoğlu ondan apardığı araşdırmaların dayandırılmasını tələb edən təhdid dolu digər telefon zəngləri və mesajlar aldığını da bildirib. Əkrəmoğlu Naxçıvanda insan hüquqlarının pozulması və yerli məmurların özbaşınalığı ilə bağlı yazıları, xüsusilə də, Naxçıvan MTN-ində işgəncəyə məruz qalaraq vəfat etdiyi bildirilən Naxçıvan sakini Turac Zeynalov haqqında araşdırmalarına görə təqib olunduğunu hesab edir. Əkrəmoğlu və Azadlıq Radiosu məsələ ilə bağlı Daxili İşlər Nazirliyinə, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinə və Baş Prokurorluğa müraciət edib. Əkrəmoğlu DİN-in məsələni araşdıracağına vəd etdiyini bildirib.

Aprelin 25-də hökumətyönlü web-sayt **Xədicə İsmayılova** haqda qondarma pornoqrafiya videosunu öz səhifəsində yerləşdirib. İsmayılova 2012-ci ilin martında da şəxsi həyatına ciddi müdaxilə ilə üzləşmişdi, belə ki, ünvanına göndərilən təhdid məktubundan sonra da susmaqdan, araşdırmalarını dayandırmaqdan imtina edən jurnalistin intim videosu anonim saytda yerləşdirilmişdi.

Aprelin 27-də “Azadlıq” qəzetinin əməkdaşı **Xalid Qarayev** Nəqliyyat Nazirliyi əməkdaşlarının fiziki hücumuna məruz qalıb. Jurnalistin sözlərinə görə səhər saatlarında işə gedərkən “20 yanvar” metrosunun yaxınlığından keçərkən bir taksi sürücüsünün Nəqliyyat Nazirliyinin əməkdaşları tərəfindən döyüldüyünün şahidi olub. “Vəziyyəti gördükdə yaxınlaşıb özümü təqdim etdim və jurnalist olduğumu bildirərək, nə baş verdiyini soruşdum. Bu zaman nazirliyin maşınının içərisində əyləşmiş digər şəxs maşından düşərək yanımıza gəldi və hər ikisi məni itələyərək, zərbələr endirməyə başladılar. Onlar mətbuatın ünvanına ağır ifadələr söylədilər, istədiklərini edə biləcəklərini deyərək, fotokameramı əlimdən aldılar. Sonra da maşınlarına əyləşərək, çıxıb getdilər” – deyə Qarayev RATİ-yə bildirib. Təsadüfən hadisə yerinə gəlmiş azadlıq qəzetinin siyasət şöbəsinin müdiri Seymur Həzi vəsiqəsini göstərməklə hadisəyə müdaxilə etməyə çalışarkən nəqliyyat nazirliyinin müfəttişləri ona da kobudluq göstərərək Azadlıq qəzetinin ünvanına nalayiq sözlər işlədiblər. Qarayev durumla bağlı Nəqliyyat Nazirliyinə və Mətbuat Şurasına edilən zənglərin nəticəsiz olduğunu bildirib.

Aprelin 28-də “Azadlıq” qəzetinin İsmayilli bölgə müxbiri **Elçin İsmayıla** hədə zəngi edilib. Jurnalistin sözlərinə görə, İsmayilli rayon icra hakimiyyəti başçısının keçmiş birinci müavini Rafael Əhmədov ona zəng edərək, sosial şəbəkədə haqqında yazdığı fikirlərə görə onu hədələyib təhqir edib. “Zəng edib məni və yaxınlarımı ağır söyüşlərlə təhqir etdi. Mənə “pul verib səni döydürəcəyəm, başını əkdircəcəyəm” deyə hədələdi. Buna səbəb isə onun haqqında rayonda ona olan mənfi münasibət, İsmayilli hadisələrindəki hərəkətləri ilə bağlı yazdığım yazılardır” – deyə jurnalist bildirib. Keçmiş icra başçısının birinci müavini R. Əhmədov RATİ-yə xəbəri təkzib edərək, jurnalisti hədələmədiyini, yalnız özünün barəsindəki təhqiramiz ifadələrə görə narazılığını bildirdiyini deyib.

Mayın 9-da “Bizim Yol” qəzetinin əməkdaşı **Cavid Qurbanov** peşə fəaliyyətini yerinə yetirən zaman polis təzyiqinə məruz qalıb. Jurnalistin sözlərinə görə, 10 may “Gül bayramı” ilə əlaqədar olaraq Heydər Əliyev adına sarayın qarşısında çəkiliş apararkən polislərin təzyiqi ilə üzləşib. “Mən sabah olacaq “Gül bayramı” ilə bağlı oradan reportaj hazırlayırdım, ərazidə çəkiliş edirdim. Uzaqdan kadrlar götürəndə, keçiddə dayanan polislər məni saxladı. Mənə “bizi çəkirsən, gedək bölməyə, bizi çəkdiyən kadrlar silinməzsə, sənə 15 sutka verdirəcəyik” – deyən jurnalist kadrlar silinəndən sonra polislərin onu sərbəst buraxdığını deyib.

Mayın 10-da “Hüriyyət” qəzetinin əməkdaşı **Azər Sadıxov** peşə fəaliyyəti ilə əlaqədar təzyiqə məruz qalıb. “Gül bayramı” ilə əlaqədar Heydər Əliyev adına sarayın qarşısında təşkil olunan bayram tədbirində çəkiliş edərkən polis və mülki

geyimli şəxslər mənə yaxınlaşaraq çəkilişə mane olmağa çalışıblar, həmçinin mənim fotoaparatomu əlindən alıblar. Polislər və mülki geyimli şəxslər qolumdan tutaraq məni ərazidən uzaqlaşdırıblar, daha sonra isə məni post patrul maşınına salaraq zor tətbiq ediblər”,-deyə Sadıxov qeyd edib. Jurnalist bir neçə saat maşında saxlanıldığını, tədbir bitdikdən sonra isə fotoaparataidaki görüntülərin silinərək sərbəst buraxıldığını da sözlərinə əlavə edib.

Mayın 10-da “Azadlıq” radiosunun İmişli rayonu üzrə bölgə müxbiri **Azər Əli** peşə fəaliyyətini yerinə yetirərkən saxlanılıb. Jurnalistin sözlərinə görə, İmişli rayonun bir qrup sakini örüş yerinin əllərindən alınmasına etiraz olaraq mal-qara ilə birgə rayon icra hakimiyyəti qarşısında aksiya keçirməyə cəhd edib və bu zaman hadisələri lentə alan bölgə müxbiri Azər Əli polis tərəfindən saxlanılıb. Jurnalist aksiyaçıların polis tərəfindən döyülməsi səhnəsini lentə alarkən tutulmuş və beş saat saxlandıqdan sonra sərbəst buraxılmışdı. Mayın 11-də isə İmişli rayon məhkəməsində Azər Əlinin 200 manat cərimələnməsi barədə qərar çıxarılıb.

Mayın 12-də saat 21.10 radələrindən etibarən "Yeni Müsavat" qəzetinin baş redaktorunun birinci müavini **Azər Ayxan**ın mobil nömrəsinə iki mobil nömrədən hədə zəngləri gəlməyə başlayıb. Jurnalist böyük ehtimalla bu kampaniyanın arxasında Gəncə şəhər icra hakimiyyətinin başçısı Elmar Vəliyevin dayandığını, buna səbəb kimi isə "Yeni Müsavat" qəzetinin son saylarında Gəncənin icra başçısı Elmar Vəliyev haqqında silsilə yazılar dərc olunduğunu, həmin yazılarda E.Vəliyevin idarəçilikdə yol verdiyi bəzi qanunsuzluqların əksini tapdığını bildirib. Mayın 15-də “Yeni Müsavat” qəzeti baş redaktorunun birinci müavini Azər Ayxan Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinə dəvət olunaraq iki saat müddətində ifadə verib. Nazirlikdən zəng edən şəxslərin tapılacağı vədi verilib.

Mayın 14-də salamnews.org-un (interaz.tv) şimal bölgəsi üzrə müxbiri **Rauf Əhmədov** və operatoru **Baba Xələfov** peşə fəaliyyətini yerinə yetirərkən polisin fiziki təzyiqinə məruz qalıblar. Jurnalistin sözlərinə görə, özü və operator B. Xələfov Bakı-Quba-Rusiya sərhədi yolunun Qusar rayon Nəqliyyat Nazirliyi əməkdaşlarının “Ford Tranzit” markalı avtomobili qovduqlarının şahidi olaraq, həmin faktı lentə alıblar. “Avtomobili saxlatdıra bilməyən departament işçiləri bu dəfə bizim qabağımızı kəsdilər. Mən bunun səbəbini soruşanda onlar mənə hücum edərək, yumruq zərbələri endirməyə başladılar, daha sonra isə iş avadanlıqlarımızı dartaraq almağa çalışdılar. Biz bununla bağlı Nəqliyyat Nazirliyinin Dövlət Avtomobil Xidmətinin Qusar postuna məlumat verdik. Burada özünü təqdim etməyən “rəis” belə halın yolverilməz olduğunu, həmçinin departament əməkdaşlarının minik avtomobillərini saxlamaq səlahiyyətinin olmadığını bildirdi” –deyə bildirən R. Əhmədov faktla bağlı Qusar RPŞ-nə rəsmi müraciət olduğunu dedi. RATİ məsələ ilə bağlı Qusar RPŞ ilə əlaqə saxlayıb. Telefona cavab verən, eyni zamanda özünü təqdim etməyən şəxs bu barədə onlara heç bir məlumatın daxil olmadığını, ümumiyyətlə məsələdən xəbərsiz olduğunu deyib.

Mayın 14-də Müstəqil jurnalist **İdrak Abbasov** Lənkərandan uşağın məktəbdə müəllim tərəfindən döyülməsi barədə video süjet hazırladığı ailənin qohumları tərəfindən təhdid edildiyini bildirib. Xatırladaq ki, videoda qızının döyülməsi barədə şikayətlənən ata fevral ayında narkotik ittihamı ilə həbs olunub.

Mayın 16-da “Həftə içi” qəzetinin əməkdaşı **Qələndər Xaçınçaylı** peşə fəaliyyətini yerinə yetirən zaman polis tərəfindən fiziki təzyiqə məruz qalıb. Jurnalistin sözlərinə görə, bu gün “Elmlər Akademiyası” metro stansiyasının yaxınlığında olarkən, orada polislə vətəndaşlar arasında qarşıdurma olduğunu görüb və hadisəni lentə almaq istəyərkən təzyiqlə üzləşib. “Hadisə yerində bir qrup şəxsin Ədliyyə Nazirliyinə şikayət üçün müraciət etdiyini öyrəndim. Əksəriyyəti qadınlar olan şəxslər nazirlikdən çıxdıqdan sonra sənişin avtobusuna miniblər. Amma “Elmlər Akademiyası” metro stansiyasının yaxınlığında polis əməkdaşları avtobusu saxlatdırıb, şikayətçiləri yerə düşürüb. Polislər onlara “niyə şikayət edirsiniz?” deyib. Bundan sonra vətəndaşlarla hüquq-mühafizə orqanı əməkdaşları arasında qarşıdurma olub. Həmin vaxt foto çəkirdim. 27-ci bölmənin polis serjantı Fuad vəsiqəmi alıb, məni də maşına basdı. Çəkdiyim fotoları sildilər. Sonra Yasamal Rayon Polis İdarəsinə apardılar. Rəis müavini Ələkbər Tağıyev mənə dedi ki, üzərinizdə media əməkdaşı olduğunuzu bildirən forma olmadığına görə şübhəli şəxs kimi saxlanılmışam. Bundan sonra üzr istəyib, buraxdılar. Halbuki üzərimdə jurnalist olduğumu təsdiqləyən vəsiqəm vardı” –deyə Q. Xaçınçaylı bildirib.

Mayın 17-də obyektiv.tv-nin əməkdaşı **Fəridə Ahiyeva** peşə fəaliyyətini yerinə yetirərkən polisin təzyiqinə məruz qalıb. Jurnalistin sözlərinə görə, 30-a yaxın Sabirabad sakini, üç nəfər sabirabadlı gəncin həbsinə etiraz edən ailələr və onların qohumları Qaradağ rayon məhkəməsində gənclərə qarşı əsassız ittiham irəli sürüldüyünü iddia edərək, Prezident Aparatının qarşısında aksiya keçiriblər. “Onların tələbi o idi ki, qərəzli aparılan istintaq tezliklə yekunlaşsın, işə ədalətli baxılsın və gənclər həbsdən azad edilsin. Bu zaman polislə sakinlər arasında mübahisə yarandı. Hadisə yerində çəkiliş aparırdım ki, polislər məni saxladılar. Məndən izahat aldılar, çəkdiyim video kadrları sildikdən sonra özümə qaytarıb sərbəst buraxdılar” –deyə Ahiyeva bildirib.

Mayın 17-də moderator.az saytının baş redaktoru **Zülfüqar Hüseynzadə** Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsində (BMCQMİ) saxlanılıb. Baş redaktorun sözlərinə görə, dünən saat 15:00-da hüquqşünas Aslan İsmayılov blogger Rəşad Ramazanovun qanunsuz həbsi ilə bağlı keçirirdiyi mətbuat konfransından sonra İsmayılovun dəvəti ilə Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinin (BMCQMİ) qarşısına gəlib. “İsmayılov blogger Rəşad Ramazanovun qanunsuz həbsi ilə bağlı açıqlama verməyə başlayanda, polislər yaxınlaşaraq, A. İsmayılovu maşına sarı itələməyə başladılar. Mən onu könüllü getməyə razı saldım, çünki baş verənlərin bir təxribat olduğundan ehtiyatlanırdım. Polislər mənim də onlarla getməli olduğumu bildirdilər və bizi Nərimanov Rayon Polis İdarəsinə gətirdilər. İdarədə özümə qarşı normal münasibət gördüm, lakin mənim hansı səbəbdən saxlanıldığımı barədə heç

bir izah vermədilər” –deyən Zülfüqar Hüseynzadə iki saat qanunsuz olaraq saxlandığını bildirib.

Mayın 23-də “Yeni Müsavat” qəzetinin əməkdaşı **Araz Bayramov** peşə fəaliyyətini yerinə yetirərkən təzyiqa məruz qalıb. Jurnalistin sözlərinə görə, vəfat etmiş əsgər Toğrul Abdullazadənin ölümü ilə bağlı Lənkəranda olarkən, Lənkəran şəhərinin Balıqçılar (Nərimanabad) kəndinin ərazi nümayəndəsi tərəfindən təzyiqa məruz qalıb. “Şəhidin cənazəsi aparılan vaxt Balıqçılar kəndinin ərazi nümayəndəsi qolumdan tutaraq məcburi şəkildə məni ərazidən uzaqlaşdırmağa çalışdı. Sonra daha 2-3 nəfər çəkiliş apardığım kameranı əlimdən dartıb almaq istədilər. Bir az sonra əraziyə polis gəldi və vəsiqəmi tələb etdi, vəsiqəmi göstərdim. Daha sonra şəhidin yaxınları ilə ərazidən uzaqlaşan zaman dalımca düşüb yenidən məni tutdular və şəhidin qohumları gələnə qədər buraxmadılar”, - deyə jurnalist bildirib.

Mayın 30-da “Azadlıq” Radiosunun İsmayılı bölgə müxbiri **Elçin İsmayıl** Azadlıq Radiosu TV-yə İsmayılı rayonundakı sel daşqınlarından xəbər hazırlayarkən təzyiqlə üzləşib. “Rayon mərkəzinin Ələkbərzadə küçəsində sel suları basmış həyətləri çəkəndə icra başçısının köməkçisi Səməd Kamilov mənə yumruq ataraq, yaxamı cırdı. Əlindəki açar boğazımı zədələdi. Üstümə düşdü ki, siz kimsiniz, axı, bunları çəkib problem yaradırsınız? Bundan sonra da heç bir açıqlama vermədən avtomobilə minib ərazini tərk etdi” –deyə bildirən jurnalist hadisə ilə bağlı Daxili İşlər Nazirliyinin “102” xidmətini məlumatlandırığını, eləcə də faktla bağlı prokurorluğa müraciət hazırlandığını və tibbi ekspertizaya müraciət etdiyini bildirib. S. Kamilov Azadlıq Radiosuna bildirib ki, jurnalistə qarşı təzyiq etməyib.

İyunun 2-də ANS telekanalının iki əməkdaşı – müxbir **Elnarə Məmmədova** və operator **Firuz Ağayev** Türkiyədə “Gezi Parkı” aksiyasına dəstək məqsədilə Bakıda keçirilmiş aksiyada çəkiliş apararkən zaman polis təzyiqinə məruz qalıblar. “Operatorumuz və müxbirimiz bədən xəsarətləri alıblar. Əməkdaşlarımız tibbi ekspertizadan keçiblər və nəticə bu gün məlum olacaq. Polis sonradan öz hərəkətini onunla izah etdi ki, guya əməkdaşlarımız hansısa tanındıcı geyimdə olmadıqlarından onları tanımayıblar. Baxmayaraq ki, mikrofonumuzun üstündə ANS-in loqotipi var idi”, -deyə ANS Şirkətlər Qrupu prezidentinin müşaviri Mais Məmmədov qeyd edib.

İyunun 3-də Reportyorların Azadlıq və Təhlükəsizlik İnstitutunun (RATİ) əməkdaşları **Mehman Hüseynov** və **Rasim Əliyev** peşə fəaliyyətlərini yerinə yetirən zaman polis təzyiqinə məruz qalıblar. Bu zaman keçirilən aksiyada çəkiliş apararkən jurnalistlər polisin kobud rəftarına, fiziki təzyiqinə məruz qalıblar. Polis əməkdaşı Rasim Əliyevə yumruq vuraraq, ona fiziki xəsarət yetirib, telefonunu əlindən alıb. Digər bir əməkdaş Mehman Hüseynov isə polisin hədəsinə məruz qalıb. Jurnalist Rasim Əliyevə edilən təzyiqlə ləngə alarkən, polis jurnalisti itələyərək, uzaqlaşdırmağa çalışıb, onu həbs etdirəcəyi ilə hədələyib. Əliyevə fiziki təzyiqlə göstərən polis zabidləri Mais Əliyev və Zahid Daşdəmirov sonradan işdən

uzaqlaşdırılıb.

İyunun 3-də Bakının Nəsimi rayon ərazisində polis əməkdaşları səyyar qəzet satışı ilə məşğul olanlara qarşı reydlər keçirdərək, onları rayonun 22-ci polis bölməsinə aparıblar. Bu barədə gundemxeber.az saytı məlumat yayıb. Məlumatda qeyd olunur ki, polislər rayon ərazisində parklarda və digər insanların sıx olduğu yerlərdə səyyar qəzet satışı ilə məşğul olan şəxsləri həbs edərək əllərindəki qəzetləri də müsadirə edir və özlərini isə bölməyə aparıblar. Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətinin rəisi Ehsan Zahidov RATİ-yə açıqlamasında DİN-ə belə bir məlumatın daxil olmadığını deyib.

İyunun 11-də Turan agentliyinin və “Amerikanın səsi” radiostansiyasının müxbiri, “Obyektiv TV” on-line televiziyaşının aparıcısı, tanınmış jurnalist **Tapdıq Fərhadoglu**nun avtomobilinə hücum olub. İnsident Caspian Plaza Biznes Mərkəzinin qarşısında baş verib. Belə ki, avtomobilin arxa pəncərəsi sındırılaraq oturmağın üstündəki çantadan “Amerikanın səsi” radiostansiyasına məxsus mikorofon götürülüb. T. Fərhadoglu bildirib ki, baş verənlər barədə DİN-in “102” sayılı növbətçi hissəsinə məlumat verib və bir neçə dəqiqədən sonra polislər gələrək zəruri istintaq-əməliyyat tədbirləri keçiriblər. Jurnalist Yasamal Rayon Polis İdarəsinin 27-ci bölməsinə ərizə ilə müraciət etdiyini və bu işlə bağlı araşdırma başlandığını da sözlərinə əlavə edib.

İyunun 12-də jurnalist **İdrak Abbasov** Lerik şəhərində dövlət məmurunun təzyiqinə məruz qalıb. Abbasov bildirib ki, adi bir arayış almaq istədiyi zaman Lerik şəhər inzibati ərazi dairəsinin rəhbəri Atamalı Nəcəfov ona hücum çəkib və nalayiq söyüşlərlə onu söyüb. “Mən sənədləşmə işi ilə bağlı Lerik şəhər inzibati ərazi dairəsinə bir neçə dəfə getdim, ancaq idarənin rəhbəri iş başında olmadığı üçün məsələni həll edə bilmirdim. Belə olduğu üçün mən Nəcəfovun iş kabinetinin üzərində yazılmış mobil telefona zəng etdim və o mənə çayxanada olduğunu bildirərək ora dəvət etdi. Mən həmin yerə getdim və dövlət məmurunu iş vaxtı sayılan 16:20 saatlarında çayxanada domino oynayan gördüm. Mən A. Nəcəfova sənəd almaq üçün gəldiyimi bildirdim və nə zaman iş başında olacağını soruşdum. Ancaq o mənim müraciətimə cavab vermədi və oyun oynamağa davam etdi. Biraz gözlədikdən sonra oyun bitdi və o yerindən qalxaraq “sən kimsən mən sənə hesabat verim” deyərək mənə hücum çəkdi, məni nalayiq söyüşlərlə söydü. Bu zaman şəkili çəkdiyim üçün o hücum edərək aparatımı əlimdən almaq istəyirdi”,-deyə jurnalist qeyd edib. Jurnalist onu da qeyd edib ki, hadisə barədə Lerik Rayon Polis Şöbəsinə rəsmi şəkildə ərizə ilə müraciət edib.

İyunun 14-də “Azadlıq” radiosunun bölgə müxbiri **Azər Əli** peşə fəaliyyətini yerinə yetirən zaman fiziki hücumla məruz qalıb. Jurnalist Azər Əlinin sözlərinə görə, bu gün Fövqəladə Hallar Naziri Kəmaləddin Heydərov Salyan şəhərində sakinlər ilə görüş keçirib, ancaq medianümayəndələrinin görüşü izləməsinə imkan verilməyib. “Nazirin qəbulundan çıxan vətəndaşlardan müsahibə götürmək istəyirdim. Bu zaman FHN əməkdaşı tərəfindən küçə söyüşləri ilə təhqir olunaraq

ərazidən uzaqlaşdırıldım” –deyə jurnalist bildirib. RATİ hadisəyə aydınlıq gətirilməsi üçün FHN-nin mətbuat xidməti ilə əlaqə saxlama cəhd etsə, nazirlik edilən təkidli zənglərə cavab verməyib.

İyunun 14-də “Space” telekanalının “Etibar edin” proqramının aparıcısı **İlham Mirzəyev** hücumə məruz qalıb. Bu barədə anspress.com saytı məlumat yayıb. Məlumatda qeyd olunur ki, İ. Mirzəyev cümə günü axşam saatlarında çalışdığı “Space” kanalının arxa qapısından çıxıb avtomobilinə yaxınlaşarkən başqa bir avtomobildən 4 nəfər düşərək ona hücum edib. Tanınmamaq üçün üzvlərini qrimləyən dəstə teleaparıcısının özünü və ailəsini ölümlə hədələdikdən sonra sərbəst buraxıb. Məlumatda həmçinin İlham Mirzəyevin peşə fəaliyyəti ilə bağlı, aparıcısı olduğu “Etibar edin” proqramına müraciət edən şikayətçiyə yardım etdiyi üçün təzyiqə məruz qaldığı bildirilir. Jurnalist hadisə ilə bağlı dünən səhər Nərimanov rayon Prokurorluğuna və Bakı şəhər Prokurorluğuna şikayət ərizəsi ilə müraciət edib.

İyunun 15-də avropa.info saytının əməkdaşı **Saleh Qafarlı** peşə fəaliyyətini yerinə yetirən zaman fiziki hücumə məruz qalaraq döyülüb. Jurnalistin sözlərinə görə, İmişli-Biləsuvar yolunun üzərində (Biləsuvar ərazisində) yerləşən fahişəxanada gizli olaraq videoçəkiliş apardıqdan sonra obyektin sahibi və onun yanındakı bir neçə nəfər tərəfindən vəhşicəsinə döyülüb. “Obyektin sahibi olduğu deyilən Allahverən adlı şəxs 13 nəfər şəxslə birlikdə üstümə hücum çəkdi. Allahverən və yanındakı qoçu dəstəsi mənə zərbələr vurmağa başladılar. Bir müddət döyəndən sonra mobil telefonumu, qol saatımı və şəxsiyyət vəsiqəmi götürdülər. Allahverən mənə “Sən heç bilirsən kimə ilişmisən? Sən heç bilirsən bura kimin obyektidir?” deyə hədə-qorxu gəldi. İki saat davam edən fiziki və mənəvi işgəncələrdən sonra kafeyə gələn tanımadığım şəxslərin müdaxiləsi nəticəsində bizi girovluqdan buraxdılar. Üzərimdə olan əşyaları isə özlərində saxladılar. Yanımdakı şəxslər dərhal məni İmişli Rayon Xəstəxanasının Təcili Tibbi Yardım bölməsinə gətirdilər. Həkimlər ilkin müayinə zamanı bədənimdəki xəsarətləri qeydə aldılar və tibbi yardım göstərdilər. DİN-in “102” xidmətinə zəng vurub hadisə barədə məlumat verdim. İmişli Polis Şöbəsinin əməkdaşları məni və yanımda olan şahidləri polis bölməsinə gətirdilər. Məndən izahat alıblar və tibbi ekspertiza keçirilib. Ekspertiza rəy verib ki, mənim bədənimdə döyülmə nəticəsində yaranmış xəsarətlər var”, - deyə jurnalist qeyd edib.

Fəsil 2: Şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun məhdudlaşdırılması

Son illərdə qanunsuz izləmə formalarından tənqidçi jurnalistlərə qarşı bir təzyiq vasitəsi kimi daha çox istifadə olunmuşdur. Potensial şantajçılarla işbirliyindən imtina edən jurnalistlər barəsində qanunsuz izləmə yolu ilə əldə olunmuş məlumatlar onları şantaj, təhqir etmək və cəmiyyətin gözündən salmaq məqsədi ilə istifadə olunur.

Qanunsuz izləmənin özü və bu yolla əldə olunmuş məlumatların cəmiyyət içində yayılması Azərbaycanın da ratifikasiya etdiyi bir çox beynəlxalq və regional müqavilələrdə təminat verilən fundamental insan hüququ olan şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun ciddi şəkildə pozulmasıdır. Bu hüququn pozulmasının ifadə və birləşmə azadlıqları kimi digər insan hüquqlarının həyata keçirilməsinə də təsiri vardır.

Rəqəmsal izləmə də ifadə azadlığı üçün xüsusilə böyük təhlükəyə çevrilib. Jurnalistlər, bloqçular, sosial media fəalları və hüquq müdafiəçiləri öz üzərlərində fərqli düşüncəni və tənqidi boğmağa və “xoşagəlməz” informasiyanın yayılmasının qarşısını almağa çalışan hökumətin nəzarətini getdikcə daha çox hiss edirlər.

Gizli kameralar

Bir neçə halda jurnalistlərin yaşayış yerində gizli kameralardan istifadə olunub ki, bu da şəxsi həyatın toxunulmazlığının xüsusilə yolverilməz formada pozulmasıdır. Belə ki, tənqidçi jurnalistlərin gizli kameralarla çəkilmiş intim videoları internet və dövlət nəzarətində olan telekanallar vasitəsilə yayımlanmışdır.

2010-cu ilin oktyabrında, noyabrda keçiriləcək parlament seçkilərinə iki həftə qalmış “Azadlıq” qəzetinin redaktoru **Azər Əhmədov** bu cür halla üzləşmişdi. Onun gizli kamera ilə qeydə alınmış intim videosu əvvəlcə sosial şəbəkələrdə yayılmış, sonra isə Lider TV-nin xəbər buraxılışı olan “Səda” proqramı ilə “Müxalifət haqqında çılpaq həqiqətlər” başlığı altında yayımlanmışdı.

2011-ci ilin aprelində Bakıda “Ərəb Baharı”ndan ilhamlanaraq təşkil olunan etiraz aksiyaları zamanı “Azadlıq” qəzetinin əməkdaşları **Natiq Ədilov** və **Qan Turalı Oğuz** rayonunda yerləşən Afra otelində qaldıqları otaqda gizli kameranın hədəfinə çevrilmişdilər. Bu video da Lider TV vasitəsilə yayımlanmışdı. Jurnalistlər bu hərəkətinə görə Lider TV-ni məhkəməyə vermiş, lakin onların iddiası Ali Məhkəmə tərəfindən rədd edilmişdi. Jurnalistlər hal-hazırda Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinə müraciət hazırlayırlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu cür yayımların qanunsuz olmasına baxmayaraq, Milli Teleradio Şurası (MTRŞ) onların qarşısını almaq üçün heç bir addım atmamışdı.

MTRŞ-nin müstəqil və şəffaf bir qurum olmaması bu hesabatın 5-ci fəslində müzakirə olunur.

Xədicə İsmayılova

2012-ci ilin martında Azad Avropa/Azadlıq Radiosunun Azərbaycan xidmətinin müxbiri, tanınmış araşdırmaçı jurnalisti Xədicə İsmayılova şantaj və şəxsi həyata müdaxilə ilə üzləşib. İsmayılovanın ünvanına göndərilmiş, jurnalistin intim fotolarının da yer aldığı məktubda deyilirdi: “Fahişə, özünü yaxşı apar. Yoxsa səni biabır edərik!”. Lakin susmaq əvəzinə jurnalist bu şantaj faktını mətbuata açıqladı. Nəticədə İsmayılovanın gizli kamera ilə çəkilmiş intim videosu bir neçə internet saytında yerləşdirildi.

Hesabat dövründə İsmayılova barəsində daha bir saxta porno video internetə yerləşdirildi. Bu barədə hesabatın 1-ci fəslində ətraflı bəhs olunur. Bu hüquq pozuntularına və özünə qarşı edilmiş digər formada olan təzyiqlərə baxmayaraq, İsmayılova öz araşdırmaçı jurnalistika fəaliyyətinə və hökumətin gizli saxlamağı tərcih edəcəyi korrupsiya və insan haqlarının pozulması faktlarını ifşa etməyə davam etdi.

Mobil şəbəkə ilə izləmə

2012-ci ilin aprelində İsveçin SVT adlı ictimai yayımçısı isveç-fin şirkəti olan Teliasonera telekommunikasiya şirkətinin Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Tacikistan və Gürcüstanda yerləşən xüsusi xidmət agentlikləri ilə əlaqəsini ortaya çıxaran araşdırma xarakterli sənədli film nümayiş etdirmişdir.

Sənədli film adıçəkilən ölkələrdə, həmçinin Azərbaycanda, Teliasonera'nın filiallarının öz şəbəkələrinə telefon zəngləri, mətn mesajları, internet istifadəsi və fakturaların hər birinə nəzarət etməyə imkan verən xüsusi “qara qutuların” yerləşdirilməsinə şərait yaratdığını açıb göstərirdi. SVT telekanalının məlumatına görə, bu təcrübədən hələ də istifadə olunur.

Bu hesabat dövründə, mobil telefona nəzarət faktı Azadlıq Radiosunun Naxçıvan müxbiri Yafəz Əkrəmoğluna qarşı təzyiq zamanı baş verib. Bu barədə 1-ci fəsilə geniş bəhs olunur.

İctimai yerlərdə nəzarət

Azərbaycanlılar şəxsi həyata müdaxilə və şəxsi həyat barədə məlumatın çox zaman xəbərsiz və icazəsiz olaraq toplanması kimi əməllərə də məruz qalmaqdadırlar. Hazırda şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun pozuntusu istiqamətində hüquqi səviyyədə işlər görülür.

Belə ki, 2012-ci ildən etibarən Respublika üzrə verilən maşınlara verilən nömrələrdə RFID-çip (**Radio Frequency Identification** texnologiyası ilə) yerləşdirilib. Simsiz radio elektromaqnit tezliyinin köməyi ilə işləyən bu çip xüsusi svetaforlardan keçən maşınların hansı istiqamətə getdiyi və eyni zamanda digər yerdəyişməsinə müəyyən edir. RFID- çipləri avtomobilin sahibinin kimliyini, identifikasiya nömrəsini və maşının tipini müəyyən etməyə imkan verir.

Eyni zamanda hazırda Bakı və digər iri şəhərlərdə Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən Təhlükəsizlik şəhər sistemi quraşdırılıb ki, minlərlə kamera maşınların nömrələrini tanıyır və onların hərəkətini izləməyi asanlaşdırır. Hətta smart video texnologiyası vasitəsilə insanların sifətini də göstərir. Bununla yanaşı Nəqliyyat Nazirliyi də bütün respublika üzrə kameralar quraşdırıb.

Ancaq RATİ xatırladır ki, bu qədər kameraların olduğu ölkədə jurnalist Rafiq Tağı qətlə yetirildiyi ərazidə olan kameraların görüntüləri təqdim edilmədi. İstintaq orqanları bu görüntülərdən istifadə etmədi. Rafiq Tağının qətl işini araşdıran qrup həmin ərazidə olan kameranın görüntülərini istəyənin zaman bildirdilər ki, həmin gün o ərazidə olan kamera işləməyib. Bu isə nəzarət tədbirlərinin əsl məramı ilə bağlı suallar doğurur.

IMEI nömrələrinin məcburi qeydiyyatı

1 may 2013-cü il tarixindən etibarən mobil cihazların qeydiyyatına start verilib. Şəxsi istifadə məqsədi ilə ölkə ərazisinə gətirilərək istifadə olunan (respublikamızın mobil operatorlarının SIM kartları vasitəsi ilə) hər bir mobil cihazın IMEI nömrəsi həmin cihazın şəbəkədən xidmət almağa başladığı tarixdən ən gec 30 (otuz) gün müddətində qeydiyyata alınmalıdır. Hər bir cihazın Beynəlxalq Mobil Cihazı Eyniləşdirmə kodu (IMEI) Mərkəzi Poçtda qeydə alınmalıdır. Daha bir narahatlıq doğuran tələb isə qeydiyyat zamanı telefon sahibindən şəxsiyyət vəsiqəsinin tələb olunmasıdır, halbuki, 1996-cı ildən Azərbaycanda olan mobil operatorlar insanlar mobil nömrə alarkən onların pasport məlumatlarını götürür və nömrə alan şəxsin adına olur. Telefon sahibinin bu prosedura əməl etmədiyi təqdirdə onun cihazı yerli şəbəkədən təcrid olunur.

Mobil cihazların qeydiyyatının aparılmasında məqsəd kimi keyfiyyət əmsalları aşağı olan və insan orqanizmi üçün zərərli elektromaqnit şüalanmaları yayan (xalq arasında “pirat” kimi tanınan) mobil cihazların ölkəyə idxalının qarşısının alınması göstərilib. Həmçinin, IMEI kodlar GSM şəbəkə vasitəsilə telefonun etibarlı olub-olmadığını müəyyənləşdirmək və telefonun oğurlanması zamanı onu istifadəyə yararsız hala salmaq üçün istifadə oluna bilər.

RATİ bu tədbirləri şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun pozulması hesab edir və bildirir ki, bu tədbirlər məcburi deyil könüllü xarakter daşmalıdır.

Fəsil 3: Qanundan istifadə etməklə ifadə azadlığının boğulması

Azərbaycan Konstitusiyası ifadə və media azadlığına təminat versə də, praktikada xüsusən də, prezidentin tənqidi və hökumət səviyyəsində korrupsiya kimi həssas mövzularla bağlı olaraq, bu hüquqlar hakim rejim tərəfindən ciddi şəkildə məhdudlaşdırıb.

2013-cü ilin ilk yarısında QHT-lərin fəaliyyətini məhdudlaşdıran, inzibati həbslərin maksimum müddətini əhəmiyyətli dərəcədə artıran və cinayət məəcəlləsindəki diffamasiyaya aid müddələrin onlayn məzmunu da şamil olunmasını nəzərdə tutan bir sıra repressiv qanunlar qəbul olundu. İcazəsiz aksiyaların təşkili və bu aksiyalarda iştiraka görə cərimələrin məbləğini artıran repressiv qanunvericilik aktı hesabat dövründə qüvvəyə mindi və onun praktikada tətbiqinə başlandı. Bu cür dəyişikliklər oktyabr prezident seçkilərinin beynəlxalq standartlara uyğun olaraq azad və ədalətli şəkildə keçirilməsi imkanına mənfi təsir göstərəcək.

Təklif olunmuş daha bir narahatedici qanun layihəsi isə Azərbaycan vətəndaşlarının erməni təşkilatları və ya onların nümayəndələri ilə əməkdaşlığının cinayət əməli hesab edilməsi ilə bağlı olub. Parlamentin mətbuat xidməti belə bir qanun layihəsinin mövcudluğunu inkar etsə də, deputat Qüdrət Həsənzadə layihəni şəxsən parlamentin baxışına təqdim etdiyini bildirib. Qəbul olunduğu halda, bu qanun layihəsinin Azərbaycanda ifadə azadlığına mənfi təsirləri olacaq.

QHT-lərin fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması

2013-cü ilin ilk rübündə prezident Əliyev ölkə qanunvericiliyinə qəbul edilmiş QHT-lərin fəaliyyətini ciddi şəkildə məhdudlaşdıran repressiv dəyişiklikləri təsdiqlədi.⁶

Beləliklə, QHT-lər haqqında, qrant haqqında və din azadlığı haqqında qanunlara Parlament tərəfindən fevralın 15-də edilmiş dəyişikliklərə görə, müvafiq rəsmi müqavilə olmadan 200 manatdan artıq qrant alan QHT-lər yüksək məbləğdə cərimə və əmlakın müsadirəsi ilə üzləşə bilər. Bu dəyişikliklər hökumətə tənqidçi QHT-ləri asanlıqla bağlamaq şəraitini yarada bilər. Bu qanun dəyişikliyi may ayının əvvəlində qüvvəyə mindi.

⁶ <http://bit.ly/13QyRCS>

Hesabat dövründə hökumət müstəqil QHT-lərə qarşı təzyiqin digər formalarını da gücləndirib. Tənqidçi QHT-lərin dövlət qeydiyyatına alınmaması ənənəsi bu hesabat dövründədə də davam edib- məs, yanvarın 29-da Bakı Apelyasiya Məhkəməsi “İctimai Maraqların Müdafiə Mərkəzi” İctimai Birliyinin qeydiyyata alınmaması ilə bağlı şikayətini rədd edib. Fevralın 19-da isə Bakı 1 saylı İnzibati-İqtisad Məhkəməsi 3 ildir ki ardıcıl olaraq qeydiyyat üçün müraciət edən İnsan Haqları Klubunun iddiasını təmin etməyib.

Aprəlin 10-da Baş Prokurorluğun əməkdaşları qanunsuz olaraq Azad Fikir Universitetinin ofisində axtarış apararaq ofisi bağlayıb və möhürləyiblər. AFU “OL!” Hərəkatı tərəfindən həyata keçirilən və digər yerlərdə müzakirəsi və öyrənilməsi mümkün olmayan mövzuların tədris edən alternativ təhsil layihəsidir. Ofisin bağlanmasına öncədən heç bir səbəb göstərilməsə də, sonradan bildirilib ki, bunun NİDA vətəndaş hərəkatı üzvlərinin həbsi və OL! Hərəkatının qeydiyyat sənədlərinin olmaması ilə bağlı olduğu bildirilib. Aprəlin 30-da isə AFU “AF Mall” Ticarət Mərkəzindəki ofisindən icarə müqaviləsinə zidd olaraq cəmi 2 saat öncədən xəbərdar olunmaqla çıxarıldı. Səbəb kimi isə icarə müqaviləsinin AFU tərəfindən pozulması iddia olundu.

Martın 14-də mediaya müsahibəsində Prezident Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyev xarici donorları Azərbaycan QHT-lərini “qanunsuz” maliyyələşdirməkdə ittiham edib.⁷ RATİ hesab edir ki, müstəqil QHT-lərin ölkədə sabitliyi pozmağa çalışan xarici qüvvələrlə əlbirlikdə ittiham olunması hökumət tərəfindən QHT-lərə qarşı daha sərt kampaniyaya başlanacağına işarədir.

Sərbəst toplaşma azadlığının məhdudlaşdırılması

Hesabat dövründə hökumət sərbəst toplaşma qanunvericiliyinə edilmiş yeni dəyişiklikləri tətbiq edərək mitinq təşkilatçıları və iştirakçılarına yüksək məbləqli cərimələr kəsməyə başladı. 2012-ci ilin noyabrında Milli Məclis “Sərbəst toplaşma haqqında” qanuna “icazəsiz aksiyaların təşkilinə və belə aksiyalarda iştiraka görə cərimələrin artırılması”nı nəzərdə tutan dəyişiklikləri qəbul etdi.⁸

Dəyişikliklərə görə, icazəsiz aksiya iştirakçıları 500 manatdan 1000 manata qədər (dəyişikliklərdən əvvəl bu cərimə 7 manatdan 13 manata qədər idi), aksiyanı təşkil edənlər isə fiziki şəxs olduqda 1500 manatdan 3000 manata qədər, vəzifəli şəxs olduqda isə 3000 manatdan 6000 manata qədər cərimə olunacaq. Təşkilatçı hüquqi şəxsdirsə (məsələn, siyasi partiya və ya QHT), cərimə 15 min manatdan 30 min manata qədər təşkil edəcək.⁹

Bu günə qədər cərimələnənlərdən bir çoxu vətəndaş itaətsizliyi nümayiş etdirərək bu cür cərimələri ödəməkdən imtina edib. Nəticədə, bu şəxslərə və ya onların

⁷<http://bit.ly/141MMkI>

⁸<http://bit.ly/19lt4JP>

⁹<http://bit.ly/11V3F2I>

ailələrinə aid olan əmlak məhkəmə icraçıları tərəfindən müsadirə olunub, cəriməni ödəməyən fəallar isə ictimai işə cəlb olunub. Fəal şəxslərin və QHT-lərin ciddi maliyyə çətinliklərini və tənqidçi şəxslərə mitinq üçün icazənin çox nadir hallarda verildiyini nəzərə alsaq, bu müddəalar ölkədə sərbəst toplaşma azadlığına “çəkindirici effekt” təsiri göstərə bilər. Bu, 2013-cü il prezident seçkiləri ərəfəsində hökumətin əl atdığı xüsusilə qorxuducu tədbirdir.

Mayın 14-də Milli Məclis bir çox əməllərə, o cümlədən icazəsiz aksiyaların təşkili və bu cür aksiyalarda iştiraka görə, nəzərdə tutulan inzibati həbsin maksimum müddətini artıran qanun layihəsini qəbul etdi. Beləliklə, həbs müddəti 15 gündən 60 günə kimi artırıldı. Bu o anlama gəlir ki, oktyabr seçkiləri ərəfəsində etiraz aksiyalarında iştirak edən fəallar həbs olunaraq bütün seçki kampaniyası və seçki dövrü müddətində həbsdə saxlanıla bilər.

Diffamasiyaya görə cinayət məsuliyyətinin internetdə yayılan məzmunu şamil olunması

Azərbaycan qanunvericiliyində ifadə azadlığı üçün ən çox problem yaradan müddəalar Cinayət Məcəlləsində diffamasiya ilə bağlı olan müddəalardır. “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı”¹⁰ 2012-ci ildə diffamasiyaya görə cinayət məsuliyyətini aradan qaldıran yeni qanunun qəbulunu nəzərdə tutsa da, hökumət bu müddəanı hələ də həyata keçirməyib.

Hesabat dövründə qanunvericilik sahəsində baş vermiş ən çox narahatlıq doğuran hadisə isə Cinayət Məcəlləsinə internetdə diffamasiyaya görə üş ilə qədər həbs cəzası nəzərdə tutan qanun layihəsinin iyunun 4-də Prezident Əliyev tərəfindən təsdiqlənməsi olub.¹¹ Bu qanun layihəsi ilkin olaraq mayın 14-də parlament tərəfindən qəbul olunmuşdu. Dəyişikliklər iyul ayının sonundan qüvvəyə minəcək.

Qeyd etmək lazımdır ki, hökumət vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq şəraitində “Diffamasiyadan müdafiə haqqında” qanun layihəsi işləyib hazırlasa da, bu layihənin Avropa Şurasının Venesiya Komissiyasına texniki baxış üçün göndərilmiş yekun versiyası təhrifə məruz qalmış – ifadə azadlığına təminat verən bir çox mühüm müddəalar sənəddən çıxarılmış, onların əvəzinə bir neçə problematik müddəalar əlavə olunmuşdu.¹² Qanun layihəsinin Venesiya Komissiyasına göndərilmiş versiyası ifadə azadlığının beynəlxalq standartları ilə ziddiyyət təşkil edir.

Müstəqil və müxalifət qəzetlərinin fəaliyyətini məhdudlaşdırmaq üçün mülki diffamasiya müddəalarından intensiv formada istifadə olunub. “Azadlıq”, “Yeni Müsavat” və “Xural” kimi kəskin tənqidçi qəzetlər diffamasiya ittihamları ilə daha

¹⁰<http://bit.ly/PxH3Tw>

¹¹<http://bit.ly/13uH0cl>

¹²<http://bit.ly/11Z16hs>

çox üzləşir, və bu ittihamların da əksəriyyəti deputatlar və digər dövlət məmurları tərəfindən irəli sürülür. Məhkəmə qərarları ilə təyin olunan yüksək məbləğli cərimələr isə bu qəzetlərin onsuz da ağır olan maliyyə durumunu daha da ağırlaşdırır, bununla da qəzetlərin öz fəaliyyətlərini davam etməsi daha da çətinləşir.

2013-cü ilin ilk yarısında tənqidçi media qurumlarına qarşı çoxsaylı mülki diffamasiya ittihamları irəli sürülüb.

Azadlıq qəzeti bağlanma təhlükəsi ilə üz-üzə

Diffamasiya iddiaları əsasında kəsilmiş iri məbləğli cərimələr və digər iqtisadi amillərin nəticəsində "Azadlıq" qəzeti ciddi maliyyə böhranı ilə üzləşmiş və bir neçə dəfə fəaliyyətini dayandıрмаğa məcbur olacağı barədə məlumat vermişdir. Ölkənin ən iri tirajlı qəzetlərindən biri olan və hökuməti tənqid etməsi ilə tanınan "Azadlıq" qəzeti tez-tez diffamasiya ittihamları ilə qarşılaşır ki, bu ittihamların da əksəriyyəti dövlət məmurları və ya onların qohumları tərəfindən irəli sürülür.

2013-cü ilin birinci yarısında iki müxtəlif halda "Azadlıq" qəzeti üzərinə diffamasiya iddiaları əsasında yüksək məbləğli cərimələr qoyulub. Bundan başqa, qəzetin diffamasiya ilə bağlı əvvəlki məhkəmə işlərindən də ödəmədiyi cərimə borcları vardır.

Fevralın 14-də Ali Məhkəmədə hakim Tatyana Qoldmanın sədrliyi ilə keçirilən prosesdə "Azadlıq" qəzetinin kassasiya şikayəti təmin edilməyib. Tağı Əhmədovanın iddiasına əsasən qəzetə qarşı çıxarılmış 30 min manat cərimə cəzası qüvvədə qalıb. Xatırladaq ki, "Azadlıq" qəzetinin 2012-ci il aprel sayında dərc olunmuş "Tağı Əhmədov 5 qəpikləri mənimsədi" sərlövhəli yazıya görə, metropoliten rəisi məhkəməyə müraciət edərək qəzetin 200 min manat cərimələnməsini tələb etmişdi. Yasamal Rayon Məhkəməsi 2012-ci ilin iyun ayında iddianı qismən təmin edərək, qəzetin üzərinə 30 min manat təzminat ödəmək vəzifəsi qoymuş, sentyabrın 13-də isə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi bu qərarı qüvvədə saxlamışdı.

Aprelin 5-də "Azadlıq" qəzetinin redaksiyasına Yasamal rayon İcra Şöbəindən bildiriş daxil olub. Bildirişdə qəzetin 30 min manatlıq borcunu 10 gün müddətində ödəməsi tələb olunub və bu müddət keçdikdən sonra icranın məcburi qaydada təmin olunacağı bildirilib. "Azadlıq" cəriməni ödəyə bilməmiş, nəticədə Yasamal rayon Məhkəməsinin qərarı ilə aprelin 16-da qəzetin bank hesabı dondurulmuşdur. "Azadlıq" qəzeti cərimənin hissə-hissə ödənməsi ilə bağlı məhkəməyə müraciət edib. Qəzet Tağı Əhmədovla kompensasiyanın ayda 400 manat olmaqla uşaq evinə ödənilməsi ilə bağlı razılıq əldə etdikdən sonra, iyunun 19-da Nəsimi rayon Məhkəməsinin qərarı ilə qəzetin bank hesabından həbs götürülüb.

Fevralın 19-da Bakı Apelyasiya Məhkəməsində hakim İlqar Dəmirovun sədrliyi Binə Ticarət Mərkəzinin sahibi Kəbirə Məmmədovanın iddiası əsasında "Azadlıq" qəzetinə kəsilmiş cərimə qərarından verilən şikayətə baxılıb. Məhkəmə heç bir araşdırma aparmadan və əsas gətirmədən əvvəlki instansiyanın qərarını qüvvədə saxlayıb. Qeyd edək ki, "Azadlıq" qəzetində 7 iyul 2012-ci il tarixində "Kəbirə Məmmədovanın "Eurovizyon əməliyyatı" və 8-9 iyul 2012-ci il tarixində dərc olunmuş "Kəbirə Məmmədovanın yeni kupça əməliyyatı" başlıqlı məqalələrə görə "Binə" ticarət mərkəzinin sahibi Kəbirə Məmmədovanın Yasamal rayon Məhkəməsində qaldırdığı iddiaya əsasən 22 oktyabr 2012-ci il tarixində məhkəmə qəzetin təkzib verməsi və "Azadlıq" qəzetinin 30 min manat, yazıların müəllifi Ramin Dekonun isə 2 min manat cərimələnməsi barədə qərar çıxarıb.

Bundan başqa, aprel ayında müdafiə nazirinin müavini, general-leytenant Çingiz Məmmədov "Azadlıq" qəzetinə qarşı məhkəmə iddiası qaldırıb. İddiaçı tərəf qəzetin 20-24 mart 2013-cü il tarixli sayında Xaqani Əliyevin müəllifliyi ilə dərc edilmiş "Ordu, yoxsa can bazarı" yazısında həqiqətə uyğun olmayan, böhtan xarakterli məlumatların yer aldığını, nəticədə Müdafiə Nazirliyinin işgüzar nüfuzuna və qurumun vəzifəli şəxslərinin şərəf və ləyaqətinə ciddi xələl gəldiyini bildirib. Qəzetdən təkzib və 100 min manat təzminat istəyən nazirlik göstərilən məbləğin "Azadlıq"dan tutularaq Silahlı Qüvvələrin Yardım Fondunun hesabına köçürülməsini tələb edir.

Diffamasiya iddiaları ilə yanaşı "Azadlıq" qəzetinin maliyyə problemlərinin böyük səbəblərindən biri də Qasid Mətbuat Yayım şirkətinin qəzetə satışı görə 40 min manatlıq borcunu ödəməməsidir.

Mart ayında Daxili işlər naziri Ramil Usubov və fəvqəladə hallar naziri Kəmaləddin Heydərrov "Azadlıq" qəzetinin baş redaktoru Qənimət Zahidə qarşı xüsusi ittiham qaydasında diffamasiya iddiası qaldırıblar. Buna səbəb martın 1-də "Azadlıq" qəzetində dərc olunmuş "Ramil Usubov Kəmaləddin Heydərova qəzəblənib" başlıqlı məqalə olub. Nazirlər məhkəmədən jurnalisti Cinayət Məcəlləsinin 147.1 və 147.2-ci maddələri ilə təcşirli bilərək cəzalandırmağı istəyiblər. Martın 12-də qəzetin qeyd olunmuş yazı ilə bağlı təkzib verməsindən və nazirlərdən üzr istəməsindən sonra hər iki nazir iddialarını geri götürüblər.

Yeni Müsavat qəzeti də təzyiqlə üzləşib

"Yeni Müsavat" qəzetinə qarşı iki yeni məhkəmə iddiası qaldırılıb. İddialardan biri "Bakı Poladtökmə" ASC və "Baku Steel Company" MMC şirkətləri tərəfindən qaldırılıb. İddiaçılar qəzetin 23 noyabr 2012-ci il tarixli sayında dərc olunmuş "Zülfüqarlı qardaşlarının yağmalanan zavodu bağlandı" sərlovhəli yazının işgüzar nüfuzlarına xələl gətirdiyini əsas gətirərək, "Yeni Müsavat" qəzetindən təkzib verilməsi və 1000000 (bir milyon) manat təzminat ödəməsi tələb edilir.

Fevralın 26-da “Yeni Müsavat” qəzetinin baş redaktoru Rauf Arifoğlu RATİ-yə bildirib ki, “Yeni Müsavat” qəzetinə qarşı yüksək məbləqli iddialar qəzeti sıradan çıxarmağa hesablanıb. O vurğulayıb ki, bu iddiaları verənlər ya hakimiyyətdə təmsil olunan şəxslər, ya da vəzifəli şəxslərin nəzarətində olan biznes qurumlarıdır. “Qəzətdən 2012-ci ildə məhkəmələr vasitəsilə tələb olunan cərimələrin ümumi məbləği 2 milyon 950 min manat olub və hazırda icrada olan cərimələrin məbləği 55600 manatdır” – deyə Arifoğlu qeyd edib.

Apreldə ANS Şirkətlər Qrupu “Yeni Müsavat” qəzeti və aznews.az portalı ilə bağlı qaldırdığı məhkəmə iddialarını geri götürüb. Şirkət rəhbərliyi hüquq departamentinin simasında bu addımını onunla əsaslandıraraq ki, həmin mətbuat orqanlarının bəziləri artıq ANS-ə, buraxılmış səhvlərin anlaşılmaqlığının nəticəsi olduğunu etiraf edib, bəziləri isə yol verilmiş xətalara bilərəkdən etmədiklərini və bununla əlaqədar ANS-in mövqeyini dərc etməyə hazır olduqlarını bildirməklə ANS-in onlara qarşı irəli sürdüyü iddiaları təmin etmiş olublar. İddiaya səbəb “Yeni Müsavat” qəzetinin aznews.az portalına istinadən dərc etdiyi 15 yanvar tarixli “ANS-in iki jurnalı bağlandı” adlı məqalə olub. İddiaçı tərəf məhkəmə iddiasında “aznews.az” saytıdan 100 min manat, “Yeni Müsavat” qəzetindən isə 20 min manat təzminat, eləcə də, hər iki cavabdehdən təkzib tələb edirdi. “Yeni Müsavat” qəzetinin hüquqşünası Vaqif Hüseyn ANS Şirkətlər Qrupunun rəhbərliyinin qəzetə zəng edərək, qəzətlərə qarşı son məhkəmə prosesləri nəticəsində onların bağlanma təhlükəsini nəzərə alaraq, ANS-in belə bir həmkar jesti etdiyini bildirib.

Həmçinin hesabat dövründə, Aprelin 3-də Ali Məhkəmədə hakim Zakir Quliyevin sədrliyi ilə “Yeni Müsavat” qəzetinin “Gilan” konserv zavodunun məhkəmə iddiasına qarşı kassasiya şikayətinə baxılıb. Musavat.com-un məlumatına görə, hakim Z. Quliyev tərəfləri dinləyib və kassasiya şikayətini təmin etməyərək əvvəlki instansiyaların çıxardığı 50 min manatlıq cərimə qərarını qüvvədə saxlayıb. Xatırladaq ki, iddiaya səbəb “Gilan Qəbələ Konserv Zavodu” MMC “Yeni Müsavat” qəzetində 2009 ildə dərc olunmuş “Jalə 100 faiz təbii şirə deyil” məqaləsi olub. İyulun 31-də 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi Bakı Apellyasiya Məhkəməsi iddianı qismən təmin edərək “Yeni Müsavat” 50 min manat cərimələyib. 14 noyabr 2012-ci il tarixində qərardan verilən apellyasiya şikayətini təmin etməyərək, “Yeni Müsavat” qəzetinə qarşı çıxarılmış 50 min manatlıq cərimə qərarını qüvvədə saxlayıb.

Aprelin 12-də İmişli rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Vilyam Hacıyev Vetteninfo.az xəbər portalında 11.04.2013-cü ildə yayımlanan “Vilyam Hacıyev iş adamının həbsinə səbəb oldu” başlıqlı məlumata etiraz olaraq iddia ərizəsi ilə Səbail rayon Məhkəməsinə müraciət edib. Qəzetin baş redaktorunun sözlərinə görə, “iddia ərizəsində V.Hacıyev bildirir ki, yayılan məlumat onun işgüzar nüfuzuna xələl gətirməklə bərabər, eyni zamanda rəhbərlik etdiyi İmişli rayon İcra Hakimiyyətinin kollektivində, rayon ictimaiyyətində və təbəçiliyində olduğu Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyasının rəhbər və digər

əməkdaşlarının arasında ona qarşı inamsızlıq, etimadsızlıq halları və digər neqativ münasibətlərin formalaşmasına səbəb ola bilər. Vilyam Hacıyev məhkəməyə ünvanladığı iddia ərizəsində şərəf və ləyaqətinin alçaldılması, işgüzar nüfuzuna xələl gətirən yalan məlumatların təkzib edilməsi və vurulmuş ziyana görə veteninfo.az xəbər portalından 100 min manat tələb edir. Məhkəməni udacağı təqdirdə həmin vəsaiti Bakıda yerləşən uşaq evlərinin birinə bağışlayacağını qeyd edib”.

Müstəqil İnformasiya Agentliyi (MİA) İmişli rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Vilyam Hacıyev tərəfindən məhkəməyə verilib. Bu barədə mia.az saytı məlumat yayıb. Məlumatda qeyd olunur ki, icra başçısının məhkəməyə üz tutmasına səbəb “İcra başçısının 700 minlik borc qalmaqlı; Vilyam Hacıyev «Banditizm»də dindirilib” başlıqlı yazı olub. Vilyam Hacıyev agentlikdən rəsmi təkzib və 100 min manat təzminat tələb edir.

Aprelin 19-da Bakı Apellyasiya Məhkəməsində hakim Toğrul Əliyevin sədrliyi ilə “Xural” qəzetinin həbsdə olan baş redaktoru Əvəz Zeynallının “Baltika-Bakı” MMC-nin baş direktoru Adam Tlexurayın iddiasına əsasən Nərimanov rayon məhkəməsinin 23 yanvar tarixli qərarından verdiyi apellyasiya şikayəti təmin edilməyib. “Xural”ın baş redaktorunun həyat yoldaşının məlumatına görə, hakim T. Əliyev çox qısa müddət ərzində qərar çıxararaq, “Xural” qəzetinin 25 min manat cərimə olunması barədə qərar verib. Xatırladaq ki, “Xural” qəzetinin bir neçə sayında (31 iyul 2011-ci il tarixli müəllifin “”Xırdalan” Pivə zavodunda nələr baş verir?” adlı, 21-27 avqust 2011-ci il tarixli “”Xırdalan” pivənin əfsanəsi qıçqırdı” başlıqlı yazılar)”Baltika-Bakı” MMC haqqında dərc olunmuş araşdırma məqalələrdə şərəf və ləyaqətin alçaldıldığını, işgüzar nüfuzuna xələl gətirildiyini iddia edərək, qəzetin təkzib verməsini, 150 min manat cərimələnməsini istəmişdi. Nərimanov Rayon Məhkəməsi isə həmin iddianı qismən təmin edərək Əvəz Zeynallının 50 min manat cərimə olunması ilə bağlı qərar qəbul etmişdi. 28 iyun 2012-ci ildə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi apellyasiya şikayətinin təzminat hissəsinin dəyişdirilməsi və cərimənin 50 min manatdan 25 min manata endirilməsi ilə bağlı qərar qəbul etmişdi. Bu qərardan Ali Məhkəməyə şikayət verilib və ali məhkəmə şikayəti təmin edərək işi yenidən baxılması üçün apellyasiya məhkəməsinə göndərilib.

Jurnalistlər tərəfindən qaldırılmış məhkəmə iddiaları

Yanvarın 23-də 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsində hakim Vüsalə Baxışovanın sədrliyi ilə Turan İnformasiya Agentliyinin Bakı şəhər İcra Hakimiyyətinə qarşı iddiası üzrə məhkəmə prosesi keçirilib. Məhkəmə Turan agentliyinin iddiasını qismən təmin edib. İcra Hakimiyyətinin üzərinə qəzet köşklərinin sahibi və sayı haqqında məlumat vermək, həmçinin 10 manat məhkəmə xərclərini ödəmək öhdəliyi qoyub. Turan agentliyinin direktoru Mehman Əliyev məhkəmənin işə baxılması prosesini əsassız olaraq uzatması və praktiki

olaraq meriyanın maraqlarını dəstəkləməsinə görə qərardan apellyasiya şikayəti verməyi planlaşdırır.

Martın 18-də Yasamal Rayon Məhkəməsində hakim Tahir İsmayılovun sədrliyi ilə jurnalist Xədicə İsmayılovanın “İki Sahil” qəzetinə qarşı iddiası təmin edilməyib. Xatırladaq ki, Xədicə İsmayılova “İki Sahil” qəzetinin 15 mart 2012-ci il tarixli sayında “Xədicənin suçu nə” başlıqlı məqalədə ona böhtan atıldığını əsas gətirərək şərəf və ləyaqətinə, işgüzar nüfuzuna dəyən zərərə görə qəzetin təkzib verməsini, üzr istəməsini və jurnalistə mənəvi zərərə görə iki min manat təzminat ödənilməsi tələbi ilə məhkəməyə müraciət etmişdi. Jurnalist qərardan apellyasiya şikayəti verməyi planlaşdırır.

Aprelin 9-da Yasamal Rayon Məhkəməsi elitar.az saytının təsisçisi, jurnalist Elmin Bədəlovun Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinə Dövlət Dəstəyi Fonduna (KİVDF) qarşı qaldırdığı iddianı geri qaytarıb. Jurnalistin sözlərinə görə, hakim Fuad Talışinski qəbul etdiyi qərardada iddiaçının şəxsiyyətini müəyyən edən sənədin işə əlavə olunmadığını əsas gətirib. “Qanunvericilikdə belə bir sənədin işə daxil olunması nəzərdə tutulmayıb. Buna baxmayaraq vəkillər tələb olunan sənədləri işə əlavə edərək yenidən məhkəməyə göndəriblər” deyərək jurnalist qeyd edib. Xatırladaq ki, Elmin Bədəlov apardığı jurnalist araşdırmaları ilə əlaqədar KİVDF-yə iki informasiya sorğusu göndərmişdi. Lakin bu qurum sorğuya cavab verməkdən imtina edib. Buna görə də jurnalist “İnformasiya sorğusuna cavab verməkdən imtina edilməsinin qanunsuz hesab edilməsi, informasiya sorğusundakı məlumatların cavabdehin üzərinə qoyulması tələbinə dair” iddia ərizəsi ilə Yasamal Rayon Məhkəməsinə müraciət edib.

May ayında “Azadlıq” qəzetinin əməkdaşı Natiq Adilov informasiya sorğusuna cavab vermədiyinə görə, Bakı Dövlət Universiteti (BDU) və Maliyyə Nazirliyini məhkəməyə verib. Ədilovun sözlərinə görə, təhsilə ayrılan vəsaitlərin xərclənmə durumu ilə bağlı araşdırma apardığından və lazımi məlumatları sözügedən qurumların saytlarından əldə edə bilməməsi səbəbindən həmin qurumlara informasiya sorğusu göndərmişdi. “2011-ci ildə dövlət büdcəsindən BDU-ya ayrılan vəsaitlər, həmin ildə ödənişli əsaslarla təhsil alan tələbələrin sayı, ödənişli təhsildən BDU-nun hesabına daxil olan vəsaitlər haqqında bilgiləri və BDU-nun 2011-ci ildə Maliyyə Nazirliyinə təqdim etdiyi maliyyə hesabatının surətinin ona təqdim olunmasını xahiş etmişdim. BDU-nun 2011-ci il üzrə maliyyə hesabatının surəti həm də Maliyyə Nazirliyindən istənilib. BDU və Maliyyə Nazirliyi sorğuları cavablandırmayıblar” deyərək jurnalist bildirib.

May ayında həmçinin “Xural” qəzetinin həbsdə olan baş redaktoru Əvəz Zeynallı “Ekspress Servis” MMC-yə qarşı “Öhdəliyin yerinə yetirilməməsi nəticəsində pozulmuş hüquqların bərpası və vurulmuş zərərin ödənilməsi barədə” 1 sayılı İnzibati İqtisad Məhkəməsi qarşısında iddia qaldıraraq Vəkil E. Sadıqovun sözlərinə görə, Əvəz Zeynallı “Xural” qəzetini qanunsuz olaraq çap etməkdən imtina etməsinə görə vurulmuş maddi zərər üçün cavabdeh “Ekspress Servis” şirkətindən

150 min mənəvi zərər üçün isə 200 min manatın cavabdehdən alınaraq iddiaçılar Ə.Zeynalov və “Xural” qəzetinə ödənilməsi; cavabdeh “Ekspress Servis” MMC-nin və digər mətbəələrin siyasi göstərişlə “Xural” qəzetini çap etməkdən imtina etmələrinin ifadə azadlığına müdaxilə kimi tanınması barədə qətnamə qəbul edilməsi iddiası ilə məhkəməyə müraciət edib.

Fəsil 4: Jurnalistlərin, bloqçuların və hüquq müdafiəçilərinin həbsi

Azərbaycan hakimiyyətinin müxalifəti susdurmaq və etirazları boğmaq üçün təzyiqlə vasitəsi kimi həbs metodundan istifadədə böyük təcrübəsi vardır. Son illərdə jurnalistlərin, bloggerlərin və fəalları peşə fəaliyyətləri ilə bağlı olaraq (məs, diffamasiya ittihamı əsasında) həbs olunması tendensiyası onların ilk baxışda peşə fəaliyyətləri ilə əlaqəli görünməyən yeni ittihamlar (xuliqanlıq, odlu silah saxlama, narkotik vasitə əldə etmə və saxlama, ədavəti qızıqdırma, terrorizmə dəstək vermə, vergidən yayınma, hədə-qorxu ilə tələb etmə, kütləvi iğtişasa çağırma, və s.) əsasında həbs olunması tendensiyası ilə əvəz olunmuşdur.

Yanvarın 23-də Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndəliyi qurumun məruzəçisi tərəfindən hazırlanmış “Azərbaycanda siyasi məhbus məsələsinin ardı”¹³ adlı hesabatının qəbul olunmamasına nail oldu. AŞPA deputatlarının səsverməsinə çıxarılan qətnamə 79 səs lehinə və 125 səs əleyhinə olmaqla qəbul olunmadı. Bu qətnamənin qəbul olunmamasını hüquq müdafiəçiləri AŞPA-nın Azərbaycanı üzv dövlət olaraq öhdəliklərin layiqincə yerinə yetirilməsi baxımından cavabdeh tuta bilməməsi kimi qiymətləndirdilər. Azərbaycan hökuməti isə bundan istifadə edərək vətəndaşları ifadə azadlığı ilə də bağlılığı olan siyasi motivli ittihamlarla həbs etməyə davam etdi.

İyun ayında Prezident Əliyev Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Herman Van Pompuv və Avropa Komissiyasının prezidenti Joze Manuel Barrozo ilə görüşmək üçün Brüsselə səfər edib.¹⁴ Görüşlərdən sonra verdiyi bəyanatlarında hər iki Avropa Birliyi rəsmisi insan haqları məsələlərinə çox qeyri-müəyyən və zəif tərzdə toxundular. İyunun 21-də Barrozo ilə birlikdə keçirdikləri mətbuat konfransında Prezident Əliyev Azərbaycanda heç bir siyasi məhbusun olmadığını və ölkədə media azadlığının tam təmin olunduğunu iddia edib. Barrozo məsələyə şərh verməyib. Adıçəkilən Avropa İttifaqı rəsmilərinin Əliyevlə müzakirələr zamanı insan haqları məsələsini ön plana keçirməmələri Azərbaycan vətəndaş cəmiyyətində Avropa İttifaqının Azərbaycanda demokratiyanın təşviqinə sadıqlığına inamsızlıq yaradıb.

İlin birinci yarısında, oktyabr prezident seçkiləri ərəfəsində, ölkədə siyasi motivli həbslərin sayında artım müşahidə olunub. Gənc fəallar, xüsusən də NİDA vətəndaş hərəkatı və Azad Gənclik təşkilatı ilə bağlılığı olan gənclər hədəfə alınıb. İnsan Hüquqları Klubunun iyunun sonuna olan məlumatına görə, Azərbaycanda 80-dən artıq siyasi məhbus vardır.

¹³<http://bbc.in/VWK5kp>

¹⁴<http://bit.ly/14rKfR9>

Hesabat dövrünün sonunda, ifadə azadlığı ilə bağlı olaraq siyasi motivli ittihamlar əsasında yeddi jurnalist və bir bloqçu həbsdə olmuşdur:

1. **Nicat Əliyev**, **azadxeber.az** saytının baş redaktoru
2. **Araz Quliyev**, **xeber44.com** saytının baş redaktoru
3. **Fuad Hüseynov**, müstəqil jurnalist
4. **Hilal Məmmədov**, “Tolışi Sədo” qəzetinin baş redaktoru
5. **Fərəməz Novruzov**, müstəqil jurnalist
6. **Rəşad Ramazanov**, bloqçu
7. **Tofiq Yaqublu**, “**Yeni Müsavat**” qəzeti
8. **Əvəz Zeynalli**, “Xural” qəzetinin baş redaktoru

Jurnalistlərə əlavə olaraq, rübün sonunda iki hüquq müdafiəçisi də ifadə azadlığı ilə bağlı olaraq siyasi motivli ittihamlar əsasında həbsdə qalmışdır. Kür Vətəndaş cəmiyyətinin fəali **İlham Əmiraslanov** yerli məmurları 2010-cu il Kür daşqınlarından əziyyət çəkən ailələr üçün nəzərdə tutulmuş pulların mənimsənilməsində ittiham etdikdən sonra odlu silah əldə etmə və saxlama ittihamları ilə həbs olunmuş, hal-hazırda məhkum olduğu 2 il həbs cəzasını çəkir.

Hüquq müdafiəçisi **Bəxtiyar Məmmədov** isə hədə-qorxu ilə külli miqdarda vəsaiti mənimsəmə və dələduzluq ittihamları ilə 8 il həbs cəzasına məhkum olunmuş və hal-hazırda cəzasını çəkməkdədir. Məmmədov Avroviziya 2012 mahnı müsabiqəsinin keçirildiyi Kristal Hall konsert kompleksinin tikintisi zamanı sökülən evlərin sakinlərini müdafiə etdikdən sonra həbs olunub.

Bu işlər kütləvi qanun pozuntusu ilə müşayiət olunub, bəzi hallarda məhkəmə nəzarətçiləri tənqidi media nümayəndələrinin məhkəmə zallarına girişini məhdudlaşdırıb və onlara məhkəmə binası qarşısında müsahibə götürməyə imkan verməyib.

Jurnalistlərin cari tutulma və həbs halları (30.06.2013 tarixinə qədər)

“Azadxeber.az” saytının baş redaktoru **Nicat Əliyev** 2012-ci ilin mayın 20-də “Memar Əcəmi” metro stansiyası yaxınlığında yerləşən “Killer” kişi geyimləri mağazasının qarşısında saxlanılaraq Yasamal rayonu Polis İdarəsinin 27-ci Polis Bölməsinə aparılıb. Daha sonra baş redaktora qarşı Cinayət Məcəlləsinin (CM) 234.1-ci maddəsi (qanunsuz olaraq narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya prekursorları hazırlama, istehsal etmə, əldə etmə, saxlama, daşıma, göndərmə və ya satma) ilə ittiham irəli sürülüb və barəsində 2 ay müddətində həbs qətimkan tədbiri seçilib. Hesab olunur ki, N.Əliyev hökumətin dini, LGBT hüquqları və digər məsələlərlə bağlı siyasətini, habelə Avroviziya Mahnı Müsabiqəsinə böyük xərc çəkməsini tənqid etdiyi üçün həbs olunmuşdur.

2013-cü il yanvarın 26-da baş redaktora qarşı CM-nin 167-2.2.1-ci (qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən müvafiq razılıq olmadan dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını istehsal etmə, satışı və ya yayma məqsədi ilə idxal etmə, satma və ya yayma), 281.2-ci (bir qrup şəxs tərəfindən hakimiyyətin zorla ələ keçirilməsinə, zorla saxlanılmasına və ya Azərbaycan Respublikasının konstitusiyaya quruluşunun zorla dəyişdirilməsinə və ya ərazi bütövlüyünün parçalanmasına yönələn açıq çağırışlar etmə, habelə bu cür məzmunlu materialları yayma) və 283.2.3-cü (mütəşəkkil dəstə tərəfindən milli, irqi, sosial və ya dini nifrət və düşmənçiliyin salınmasına, milli ləyaqətin alçaldılmasına, habelə milli, irqi və ya dini mənsubiyyətindən asılı olaraq vətəndaşların hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına və ya üstünlüklərinin müəyyən edilməsinə yönələn hərəkətlər, aşkar surətdə və ya kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə olunmaqla törədildikdə) maddələri ilə yeni ittihamlar irəli sürülüb. Məhkəməsi Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində davam edən Əliyev hazırda Kürdəxanı istintaq təcridxanasında saxlanılır. Onun həbsdə işgəncəyə məruz qaldığı bildirilir.

Aprelin 5-də xeber44.com saytının redaktoru **Araz Quliyev** səkkiz il həbs cəzasına məhkum olundu. Birinci xuliqanlıq maddəsi ilə həbs olunmasına baxmayaraq Quliyevə hökm Cinayət Məcəlləsinin (CM) 228.1 (Qanunsuz olaraq odlu silah, onun komplekt hissələrini, döyüş sursatı (yivsiz odlu ov silahı və həmin silah üçün döyüş sursatı istisna olmaqla), 233 (İctimai qaydanın pozulmasına səbəb olan hərəkətləri təşkil etmə və ya bu cür hərəkətlərdə fəal iştirak etmə), 283.1 (Milli, irqi, sosial və ya dini nifrət və düşmənçiliyin salınmasına, milli ləyaqətin alçaldılmasına, habelə milli, irqi və ya dini mənsubiyyətindən asılı olaraq vətəndaşların hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına və ya üstünlüklərinin müəyyən edilməsinə yönələn hərəkətlər, aşkar surətdə və ya kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə olunmaqla törədildikdə), 315.2 (Hakimiyyət nümayəndəsinə qarşı müqavimət göstərmə və ya zor tətbiq etmə), 324 (Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı və ya Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi barədə təhqiredici hərəkətlər) maddələri əsasında oxundu.

Araz Quliyev Masallıda keçirilmiş beynəlxalq folklor festivalını pozmağa cəh etməkdə, iki vətəndaşa və polisə xəsarət yetirməkdə və avtomobilin şüşələrini qırmaqda ittiham olunaraq sentyabrın 8-də həbs olunmuşdur. Quliyev özü bu iddiaları rədd edərək dini və jurnalist fəaliyyətinə görə həbs olduğunu bildirib. 2012-ci ilin dekabrında Quliyevə qarşı yeni ittihamlar irəli sürülmüş və bu ittihamlar əsasında da o, nəticədə, məhkum olunmuşdur. Quliyev hazırda Kürdəxanı istintaq təcridxanasındadır və Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində onun ilkin instansiya məhkəməsinin qərarından şikayətinə baxılır. Jurnalistin həbsxanada işgəncəyə məruz qaldığı bildirilir.

Müstəqil jurnalist **Fuad Hüseynov** Ucarda polis əməkdaşlarının qanunsuz əməllərini (narkotik və insan alveri) ifşa etdikdən sonra 2010-cu ilin oktyabrında

xuliqanlıq ittihamları ilə həbs olunmuşdur. Hüseyinov 26 sentyabr 2011-ci ildə Cinayət Məcəlləsinin 22.13-cü maddəsi ilə 6.5 il müddətinə azadlıqdan məhrum edildi. Hüseyinovun əleyhinə ifadə verən “şahid”lərdən biri sonradan etiraf etdi ki, ifadəsini yerli mafia qrupunun təzyiqi altında verib. Hüseyinov bundan əvvəl də Ucar polisinin rəisini narkotik cinayətində ittiham etdikdən sonra xuliqanlıq ittihamı ilə həbs olunaraq 3.5 il azadlıqdan məhrum edilmiş, və cəzanın 2 ilini çəkmişdi. Fuad Hüseyinov cəza müddətini 12 saylı cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməyə davam edir.

Hilal Məmmədov

"Talışi Sədo" qəzetinin baş redaktoru və Talış Mədəniyyət Mərkəzinin sədr müavini Hilal Məmmədov 21 iyun 2012-ci ildə həbs olunmuş və növbəti gün Nizami Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə barəsində narkotik vasitə əldə etmə və saxlama ittihamı ilə 3 ay həbs qətimkan tədbiri seçilib. Məmmədova qarşı sonradan dövlətə xəyanət və milli, irqi, sosial və ya dini nifrət və düşmənçilik salma ittihamları da irəli sürülüb.

Jurnalist İranın gizli xidmət agentlikləri ilə əlbir olaraq Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə və təhlükəsizliyinə qarşı fəaliyyətdə günahlandırılıb. "Talışi Sədo" qəzetinin keçmiş baş redaktoru Novruzəli Məmmədov da 2008-ci ildə oxşar ittihamlarla həbs olunmuş və 2009-cu ildə həbsxanada vəfat etmişdi. Hilal Məmmədov ittihamları rədd edərək, YouTube video portalında paylaşdığı, Rusiyada da çox populyarlıq razanmış "Tı kto takoy davay do svidaniya" meyxanası ilə bağlı həbs olunduğunu hesab edir.¹⁵

Hilal Məmmədovun işinə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində baxılması davam edir. Məhkəmənin dövlətə xəyanətlə bağlı olan ilk hissəsi ictimaiyyət üçün qapalı, narkotik maddəyə sahib olma ilə bağlı hissəsi isə açıq keçirilir.

Yerli mətbuatda dəfələrlə Məmmədovun məhkəmə prosesinin qanun pozuntuları ilə müşayiət olunduğu və jurnalistin məhkəmə heyətinin tərkibinə etiraz etdiyi barədə yazılar dərc olunub. Məmmədov ona qarşı irəli sürülmüş ittihamlar əsasında əmlakın müsadirəsinə və 12 il həbs cəzasına məhkum oluna bilər. Jurnalist hazırda Kürdəxanı istintaq təcridxanasında saxlanılır. Jurnalistin bildirdiyinə görə, o, Narkotiklərə qarşı Mübarizə İdarəsində işgəncəyə məruz qalıb.

Müstəqil jurnalist **Fərəməz Novruzov** 2012-ci il avqustun 22-də Cinayət Məcəlləsinin 220.2-ci (Kütləvi iğtişaslara, habelə vətəndaşlara qarşı zorakılıq etməyə çağırışlar etmə - guya F.Novruzov gənclərin 2011-ci ildə təşkil etdikləri "11 mart böyük xalq günü" aksiyası ərəfəsində Facebook sosial şəbəkəsində Elçin

¹⁵<http://bit.ly/LeqoAb>

İlqaroğlu təxəllüsü ilə xalqı kütləvi iğtişasa dəvət edib, özünü isə aksiya zamanı yandıracağını bildirib) və 318.1-ci (Azərbaycan Respublikasının mühafizə olunan dövlət sərhədini müəyyən edilmiş sənədlər olmadan və ya dövlət sərhədinin nəzarət-buraxılış məntəqələrindən kənarında

keçmə - guya F.Novruzov 2010-cu ilin noyabrından 2011-ci ilin oktyabr ayına qədər qanunsuz olaraq Azərbaycan Türkiyə sərhədini keçib və orada qanunsuz yaşayıb) maddələri ilə 4 il 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. Novruzov ona qarşı irəli sürülmüş ittihamları rədd edərək, Azərbaycanın idxal-ixrac siyasəti ilə bağlı tənqidi məqalələr yazdığına görə həbs olunduğunu bildirib. Hazırda jurnalist 1 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsində cəza müddətini çəkməyə davam edir.

Mayın 9-da dindar blogger **Rəşad Ramazanov** (Rəşad Həqiqət Ağaaadin) “20 Yanvar” metrostansiyası yaxınlığında saxlanılaraq Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinə gətirilib. Bloggerin üzərində axtarış aparılıb və üzərindən 9 qram heroin müsadirə edildiyi bildirilir. Ramazanov bu ittihamı təkzib edir. Mayın 17-də Ramazanov barəsində üç aylıq həbs-qətimkan tədbiri seçildi. Rəşad Ramazanov rəsmi facebook səhifəsində hazırkı hakimiyyəti sərt tənqid edən məqalə və statuslar əsas yeri tutur və onlarda azadlıq və ədalət mövzuları müəllif tərəfindən sərt mövqedə əks olunub.¹⁶ Təqsiri sübuta yetirilərsə, Rəşad Ramazanovun əmlakı müsadirə edilməklə 12 ilədək azadlıqdan məhrum ediləcəyi gözlənilir. Kürdəxanı istintaq təcridxanasında saxlanılan Ramazanovun orada işgəncəyə məruz qaldığı bildirilir.

Fevralın 4-də “Yeni Müsavat” qəzetinin jurnalisti və Müsavat Partiyasının sədr müavini **Tofiq Yaqublu** Cinayət məəcəlləsinin 233-cü (ictimai qaydanın pozulması) və 315-ci (hakimiyyət nümayəndəsinə müqavimət) maddələri ilə ittiham olunaraq həbs olunub. Yaqublu yanvarın 23-24-də İsmayilli rayonunda kütləvi iğtişaları təşkil etməkdə təqsirləndirilib. Əslində isə jurnalist İsmayilliyə iğtişalar baş verdikdən sonra jurnalist qismində baş verən hadisələr barədə məlumat toplamaq məqsədi ilə səfər edib. İsmayilliyə

Yaqublu ilə eyni gündə səfər edən REAL hərəkatının rəhbəri İlqar Məmmədov da oxşar ittihamlarla həbs olunub. Tofiq Yaqublu barəsində ilkin olaraq 2 ay həbs qətimkan tədbiri seçilib və bu müddət sonradan daha iki dəfə artırılıb. Aprelin 27-də isə T. Yaqubluya qarşı Cinayət Məcəlləsinin 233-cü maddəsi üzrə ittihama xitam verilib və 220.1-ci (zorakılıqların, talanların, yanğınların törədilməsi, əmlakın məhv edilməsi ilə müşayiət olunan kütləvi iğtişaları təşkil etmə və ya belə iğtişalarda iştirak etmə) maddə ilə ittiham irəli sürülüb ki, bu maddə ilə də dörd ildən on iki ilədək həbs nəzərdə tutulur. T. Yaqublu hal-hazırda Bakı İstintaq Təcridxanasında saxlanılır.

Əvəz Zeynallı

Martın 12-də “Xural” qəzetinin baş redaktoru Əvəz Zeynallı Cinayət Məcəlləsinin 311.3.3 (külli miqdarda rüşvət alma), 311.3.4-cü (hədə-qorxu tətbiq olunmaqla

¹⁶ <http://on.fb.me/12G0WJE>

rüşvət alma) və 306-cı (məhkəmə qərarlarını icra etməmə) maddələri ilə ittiham olunaraq 9 il həbs cəzasına məhkum olundu. Zeynallı həmçinin 213.1-ci (vergidən yayınma) maddə ilə günahkar bilinərək 4076 manat cərimə olunmaqla yanaşı bir il kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul olmamaq cəzası alıb.

Barəsində hökm verilənədək Zeynallının istintaq təcridxanasında keçirdiyi müddət 17 aya bərabər olub (28 oktyabr 2011-ci ildən). Mayın 13-də Bakı Apellyasiya Məhkəməsi jurnalist barədə həbs qərarını qüvvədə saxlayıb. Hazırda jurnalist həbs cəzasını 10 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsində çəkir. Zeynallı həbsdə ikən səhhətinin pisləşdiyini, bir neçə ciddi xəstəlikdən əziyyət çəkdiyini bildirib. Mayın 23-də jurnalistin vəkilinə onunla görüşə icazə verilməyib.

Əvəz Zeynallıya qarşı cinayət işi keçmiş deputat Gülər Əhmədovanın iddiası əsasında açılıb. Əhmədova jurnalistin onu şantaj edərək pul tələb etdiyini bildirib. Sonradan eks deputatın özü barəsində YouTube video portalında qalmaqallı rüşvət videosu yayıldı.¹⁷ Həmin videodan sonra Əhmədova deputat mandatından imtina etdi. Bunun ardınca isə Baş Prokurorluq tərəfindən açılmış cinayət işi əsasında dələduzluqda və ağır cinayəti gizlətməkdə ittiham olunaraq həbs olundu. Hazırda Əhmədova Kürdəxanı istintaq təcridxanasında saxlanılır.

Digər həbslər

2013-cü ilin ilk yarısında bir çox digər jurnalistlər, bloqçular və hüquq müdafiəçiləri də ifadə azadlığı hüququndan istifadə etdiklərinə görə dəmir barmaqlıqlar arxasına salınmış, digərləri isə şərti həbs cəzasına məhkum edilmiş və ya onlara qarşı cinayət işi açılmışdı.

Oqtay Güllaliev

“Kür” vətəndaş cəmiyyəti qərargahının koordinatoru və “Şəffaflıq” jurnalının baş redaktoru Oqtay Güllaliev 2012-ci il aprelin 8-də Sabirabad rayonunun Minbaşı kəndində daşqınlarla bağlı monitoring apararkən həbs olunaraq barəsində əvvəlcə 12 sutka inzibati həbs tədbiri seçilib. Aprelin 17-də jurnalist vəkilinə polis əməkdaşları və Sabirabad Rayon Polis Bölməsinin rəis müavini Rauf Məcidov tərəfindən döyüldüyünü bildirib. 2012-ci il aprelin 19-da Sabirabad Rayon Prokurorluğu O.Güllaliev barəsində Cinayət Məcəlləsinin 220.2-ci maddəsi ilə (hökumət nümayəndəsinin tələblərinə fəal şəkildə tabe olmamaq və kütləvi iğtişaslara, habelə vətəndaşlara qarşı zorakılığa çağırışlar etmə) cinayət işi açıb və Sabirabad Rayon Məhkəməsi onun barəsində 2 ay müddətinə həbs qətimkan tədbiri seçib. Lakin Güllalievın həbsinin əsas səbəbinin 2010-cu il Kür daşqınları ilə əlaqədar yerli hakimiyyət orqanlarını

¹⁷ <http://bit.ly/10UBSmo>

tənqid etməsi hesab olunur. 2012-ci il iyunun 13-də hakim Firdovsi Əliyevin sədrliyi ilə Sabirabad Rayon Məhkəməsi Oqtay Güləliyevin şərti azadlığa buraxılması haqqında qərar qəbul edib. Lakin hüquq müdafiəçisinə qarşı açılmış cinayət işinə hələ də xitam verilməyib və məhkəmə tərəfindən günahkar hesab olunarsa, Güləliyev 3 ilə qədər həbs cəzasına məhkum oluna bilər

Qubanın yerli televiziyası olan Xəyal TV-nin icraçı direktoru **Vüqar Qonaqov** və baş redaktoru **Zaur Quliyev** Qubanın eks meri Rauf Həbibovun Quba sakinlərini təhqir etdiyi videosunu internetə yerləşdirməklə Qubada 2012-ci il martın 1-də baş vermiş kütləvi etiraz aksiyasına səbəb olmaqla ittiham olunaraq 2012-ci il martın 13-də həbs olunmuşdular. Minlərlə Quba sakininin iştirak etdiyi etiraz aksiyasından sonra şəhər icra hakimi Rauf Həbibov prezident tərəfindən vəzifəsindən uzaqlaşdırılmışdı.

Qonaqov və Quliyev Cinayət Məcəlləsinin 233 (ictimai qaydanı pozan hərəkətlərin təşkili) və 309-cu (vəzifə səlahiyyətlərini aşma) maddələri ittiham olunaraq barələrində həbs qətimkan tədbiri seçilmişdi. Jurnalsitlərin həbs müddəti sonradan bir neçə dəfə uzadılmışdı. İstintaq müddətində Vüqar Qonaqov vəkili Elçin Sadıqovun xidmətindən imtina etməyə məcbur edilmişdi. Nəhayət 2013-cü il martın 15-də Xaçmaz Rayon Məhkəməsi jurnalistləri onlara qarşı qaldırılmış ittihamlarda günahkar hesab edərək onların barəsində 3 il şərti cəza tədbiri seçib. Lakin hər iki jurnalist irəli sürülmüş ittihamlarla özlərini günahkar hesab etməyərək qərardan apellyasiya şikayəti verməyə hazırlaşır.

Mehman Hüseynov

RATİ-nin foto-video reportyoru və Azərbaycan Gənclər Media Mərkəzinin üzvü Mehman Hüseynov 2012-ci il iyunun 13-də Səbail rayon Polis İdarəsinə çağırılıb, və orada 3 saata yaxın dindirildikdən sonra şübhəli şəxs qismində saxlanıb. Hüseynov sonradan Cinayət Məcəlləsinin 221.2.2-ci (xuliqanlıq) maddəsi üzrə təqsirləndirilən şəxs hesab olunub. Məhkəmə tərəfindən günahkar hesab olunarsa Hüseynov 5 ilə qədər həbs cəzasına məhkum oluna bilər.

Mehmana qarşı ittihamlara səbəb may 21-də Bakı Meriyasının qarşısındakı mitinqdə çəkiliş apardığı zaman polis zabiti ilə arasında baş vermiş şifahi mübahisə olmuşdur. Peşə fəaliyyətini həyata keçirən Mehman və RATİ-nin digər əməkdaşları, o cümlədən etirazçılar və jurnalistlər mitinq zamanı polis təzyiqinə məruz qalmışdılar. Polis Mehmanın çəkiliş apardığı kameranı yararsız hala salıb. Hüseynova qarşı cinayət işinin açılması onun Avroviziya ərəfəsində Azərbaycanda demokratik inkişafa nail olmaq üçün aparılan “Demokratiya naminə Oxu” (Sing for Democracy) kampaniyasında fəal iştirakı, və ya yerli və beynəlxalq media qurumlarının dəfələrlə istifadə etdiyi və Azərbaycanda insan hüquqlarının pozulduğunu əks etdirən fotoları ilə bağlı ola bilər. Hüseynova qarşı açılmış cinayət işinin hələ də açıq olması jurnalistin yaşadığı ərazini tərk edə bilməməsinə və xaricə səfər etməli olduqda hər dəfə hökumətdən icazə almağa məcbur olmasına səbəb olur. Məsələn, iyunun 17-də Hüseynov Fritt Ord və ZEIT Fondu tərəfindən

layiq görüldüyü nüfuzlu media mükafatını qəbul etmək üçün Norveçə səfər etməli idi.¹⁸ Tələb olunan bütün lazımı sənədləri təqdim etməsinə baxmayaraq, Hüseynov hava limanında saxlanaraq polis idarəsinə aparılıb və onun xaricə səfər etməsinə qadağanın mövcud olduğu bildirilib.

Fevralın 12-də RATİ-nin proqram rəhbəri və hüquqşünası **Günay İsmayılova** və Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzinin əməkdaşı **Cavid Nəbiyev** Xaçmaz rayonunun yerli hakimiyyət orqanları tərəfindən saxlanıb. Hər iki vətəndaş cəmiyyəti nümayəndəsi Xaçmaza Avropa Birliyi və ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) tərəfindən maliyyələşən “İdarəetmədə vətəndaş iştirakının artırılması” layihəsi çərçivəsində seminar keçmək məqsədilə səfər etmişdilər. Seminarın başlamasına qısa bir zaman qalmış polis tədbirin keçirildiyi məkana reyid təşkil etmiş və təlimçilər saxlanaraq polis şöbəsinə aparılmışdır. Nəbiyev polis tərəfindən döyülmüş, İsmayılova isə 8 saat müddətində ac və susuz saxlanaraq işgəncəyə məruz qaldığını bildirmişdi. Günün sonunda İsmayılova və Nəbiyev sərbəst buraxılıb.

Mayın 20-də “Gündəm Xəbər” qəzetinin təsisçisi **Şirin Cəfəri** CM-nin 213.2.2 (vergidən yayınma) və 308.1 (vəzifə səlahiyyətindən sui-istifadə) maddələri ilə təqsirli bilinərək iki il sınaq müddəti olmaqla üç il şərti həbs cəzasına məhkum olunub. Prokuror məhkəmədən Cəfərinin beş il müddətinə həbs olunmasını istəyib.

Cəfəriyə qarşı cinayət işinin açılmasına səbəb Mətbuat Şurası (MŞ) tərəfindən qəzetin fəaliyyətinin yoxlanması üçün edilmiş müraciət olub. MŞ qəzeti vətəndaşların şəxsi məlumatların gizliliyi hüququnu pozmaqda, vətəndaşları təhqir edən məlumatlar yaymaqda və tez-tez jurnalist etikasını pozmaqda ittiham edib. Cəfəri isə özünün vergi borcunun vergi orqanları tərəfindən düzgün hesablanmadığını və siyasi səbəblərə görə təzyiqə məruz qaldığını bildirir.

¹⁸<http://bit.ly/14RC0SN>

Fəsil 5: Mediaya dövlət nəzarəti¹⁹

Azərbaycanda KİV-lərin və vətəndaş jurnalistlərinin fəaliyyətinə düşmən siyasi mühit hökm sürməkdədir. Hökumət ya birbaşa olaraq, ya da qeyri-rəsmi təzyiqliq vasitəsilə ənənəvi teleradio yayımçıları ciddi nəzarətdə saxlayır.

Azərbaycanda hazırda çox az sayda müstəqil media qurumu qalıb, belə ki, hətta ənənəvi müxalif səslər belə təzyiqliq və digər təsir üsullarından istifadə edilməklə susdurulmuşdur (məsələn, bəzi jurnalistlərə və redaktorlara pulsuz ev verilmişdir). Bəzi müxalif media qurumları isə hökumətdən grant əldə etdikdən sonra tənqidlərini azaldıblar. Müstəqil media qurumlarının sayında ötən il baş vermiş kəskin dəyişiklikdən sonra artıq Azərbaycanda müstəqil hesab olunacaq çox az sayda media orqanı qalıb. Belə bir şəraitdə senzura ilə yanaşı özünü-senzura da böyük problemə çevrilmişdir.

Siyasi plüralizmi təmin etməyə çalışan dörd müstəqil (dövlət tərəfindən himayə olunmayan) qəzet əhalinin yalnız 3 faizinə çatımlıdır və onların çap dövriyyəsi çox aşağıdır. Dövlət iqtisadiyyatı bir qrup oliqarx tərəfindən idarə olunur ki, bu da, ölkədə reklam bazarını məhdudlaşdırır və müstəqil medianın inkişafına əlavə maneə törədir. Hətta orta sahibkarlar belə hakimiyyətin qəzəbinə tuş gəlməkdən ehtiyat edərək müstəqil və müxalif qəzətlərə reklam verməkdən çəkinir. Məhdud reklam gəlirləri, çap və yayım problemləri, eləcə də özəl investisiyaların kəskin azlığı nisbətən uğurlu olan azsaylı müstəqil nəşrləri maddi cəhətdən çıxılmaz vəziyyətə salır.

Nisbətən müstəqil medianı təcrid etməyin daha bir üsulu onların yüksək vəzifəli dövlət məmurlarına çatımlılığının məhdudlaşdırılmasıdır. Yüksək çinli siyasətçilər və onların mətbuat işçiləri bir qayda olaraq ictimaiyyət üçün açıq olan brifinqlər keçirmir. Prezident Administrasiyasının mətbuat xidməti bu quruma sadıq olan və sifarişlə iş görən jurnalistlərdən ibarət qapalı birlikdir. Yüksək elitaya çatımı olan jurnalistlər vəzifəli şəxslərə xoş gəlməyəcək suallar vermir, soruşmağa daha çox sualları olan jurnalistlərin isə rəhbər dövlət məmurları ilə görüşünə imkan yaradılmır.

Yayım mediasına nəzarət

Hazırda Azərbaycan mediasının ən çox nəzarətdə olan seqmenti teleradio yayımçılarıdır. Ölkədə doqquz milli, 14 regional və 13 kabel televiziya, və 12 radio stansiyası fəaliyyət göstərir. Hökumətin 2009-cu ildə xarici radioların (BBC, Azadlıq/Azad Avropa Radiosu və Amerikanın Səsi) milli tezliklərdə yayınlanmasına qadağa qoymasından sonra ölkənin yayım mediasında fikir müxtəlifliyinin təmin olunması da başa çatdı. Bu radiolar Azərbaycanlı dinləyicilər

¹⁹ Azərbaycanın media mühiti barədə ətraflı məlumatı RATİ-nin 2013-cü ilin martında hazırladığı “Media Nəzarət Altında” adlı hesabatdan əldə edə bilərsiniz. Hesabat aşağıdakı linkdədir: <http://bit.ly/103nXEe>

üçün alternativ informasiyanın yeganə mənbələri idi. Hazırda milli tezliklərdə yayımlanan 12 radionun heç biri plüralizmi təmin etmir.

Ölkənin doqquz milli telekanalının üçü (AZTV, İdman Azərbaycan və Mədəniyyət) dövlətə məxsusdur. Bütün dünyada dövlət mediasının özəlləşdirilməsi prosesi getdiyi bir vaxtda, bunun ziddinə olaraq, Azərbaycanda demək olar ki, hər iki ildən bir yeni dövlət televiziyası açılır. Regionlarda fəaliyyət göstərən telekanallar ölkədə baş verən cari hadisələrə aid məlumat yaymaqdan daha çox musiqi və əyləncə tipli verilişlərə üstünlük verir.

Azərbaycanın ictimai yayımcısı olan “İctimai Televiziya” bu sahəyə aid beynəlxalq standartlarda nəzərdə tutulmuş funksiyaları yerinə yetirmir. İctimai TV Avropa Yayım Birliyinə üzvlüyü çərçivəsində bu qurumun tələblərinə (ictimai marağa xidmət etmək, plüralizmi təmin etmək, cəmiyyətin bütün sektorları üçün balanslı və fərqli proqramlar yayımlamaq) əməl etmir. İctimai TV yarandığı 2005-ci ildən bəri dövlətin maraqlarına və təbliğatına xidmət edir. Xəbər yayımında isə bu telekanal praktiki olaraq müstəqil fəaliyyət göstərmir. İctimai TV ölkədə baş verən mühüm hadisələr (məs, siyasi partiyaların və ictimai birliklərin fəaliyyəti) haqqında çox yığcam, bəzən hətta yanlış məlumat verir. İTV hər hansı şəxs və ya təşkilat barədə səhv məlumat yayımladığı zaman isə qarşı tərəfin cavab vermə hüququnu tanımır- onlara cavab vermələri üçün efir vaxtı ayrılmır.

Azərbaycanda dövlət-vətəndaş ünsiyyətini təmin edən 9 milli televiziya kanalı “yuxarıdan aşağı” prinsipi əsasında birtərəfli fəaliyyət göstərir, yəni yalnız dövlət məlumatları vətəndaşlara çatdırılır. Bu telekanalların xəbər yayımı prezident aparatı tərəfindən tənzimlənir ki, nəticədə də onların xəbər reportajları bir-birinə oxşar olur. Bu nəzarət forması məcburi xarakterli deyil, belə ki, televiziya kanallarının rəhbər şəxsləri ölkənin hakim rejimə yaxın olan siyasi elitasının nümayəndələridir. Siyasi xəbərlərin işıqlandırılmasına gəlincə burada yalnız bir fikir hakimdir: Azərbaycanda hansı problemin mövcud olmasından asılı olmayaraq prezident Əliyevin hakimiyyəti sarsılmazdır və ona heç bir siyasi alternativ yoxdur. Bu telekanallar hökumətin siyasi məqsədlərinə qulluq edərək müəyyən məsələlərə, şəxslərə və statistikaya daha çox, bəzilərinə isə daha az əhəmiyyət verməklə, bəzilərinə isə ümumiyyətlə əhəmiyyət verməməklə ictimai fikri formalaşdırır və xalqa hakim rejimin siyasi maraqlarının lehinə olan fikirləri təlqin edir.

Azərbaycanda siyasi müstəvidə rəqabətin olmadığı kimi, siyasi xəbərlərin çatdırılmasında da altı özəl telekanallar arasında rəqabət yoxdur. Əyləncə proqramlarına gəldikdə isə bu sahədə gərgin rəqabət mühiti hökm sürür. Altı özəl telekanalın hər biri reklam gəlirləri hesabına fəaliyyət göstərən kommersiya hüquqi şəxslər olsalar da, onlara dövlət tərəfindən ciddi nəzarət olunur.

Dövlətin təbliğatını gəlirli biznes fəaliyyəti ilə birləşdirmək işə yarayır, çünki bu, telekanalların daha əyləncəli olmasına, izləyicilərin və reklam sifarişlərinin artmasına səbəb olur. Qlobal maliyyə böhranından əvvəlki illərdə reklam bazarı

daha gəlirli olsa da, hazırda da milli telekanallar bu sahədən gəlir əldə etməkdə davam edirlər. Azərbaycanda bir çoxları üçün – rayon yerlərində yaşayanlar, yaşlılar, daha aşağı səviyyəli təhsilə malik şəxslər və imkansızlar üçün xidmət haqqı tələb etməyən milli televiziya əyləncənin yeganə əlçatan formasıdır. Telekanalların teleserial və digər əyləncəli şoular vasitəsilə topladığı tamaşaçı auditoriyası ölkədə baş verən hadisələr barədə xəbərləri də elə bu kanallardan izləyir.

Dövlət “Milli Televiziya və Radio Şurası” (MTRŞ) vasitəsilə yayım lisenziyalarının verilməsinə tam nəzarət etdiyi üçün, lisenziyalaşdırma prosesi qeyri-obyektiv, siyasi motivli və qərəzli olaraq qalır. MTRŞ birbaşa prezident tərəfindən təyin olunan yeddi üzvdən ibarət olub tamamilə dövlət büdcəsindən maliyyələşir. Bu qurumun müstəqil olmasına heç bir hüquqi zəmanət yoxdur. Dövlət himayəsində olmayan müstəqil yayımçılar (məsələn, Obyektiv TV) illərlə cəhd etsələr də, yayım üçün lisenziya əldə edə bilmirlər.

Son zamanlar hökumət yeni potensial yayımçıların boş tezlik əldə etmələri üçün keçirilən tenderlərin sayını minimuma endirib. 2010-cu ilə qədər hakimiyyətə xoş olmayan və nəzarətdə olmayan yayımçılara lisenziyaların verilməməsi boş tezliklərin olmaması ilə əsaslandırılırdı. Həmçinin həmin vaxt MTRŞ teleradioyayımı haqqında qanunun tələblərini pozaraq yayım üçün boş tezliklərin siyahısını dərc etməkdən imtina edirdi. İndi isə, MTRŞ bildirir ki, tezliklər kifayət qədərdir, amma Azərbaycan kimi kiçik ölkədə çoxsaylı telekanalların olmasına ehtiyac yoxdur. Habelə MTRŞ rəsmiləri bəyan edirlər ki, yeni telekanalların açılacağı təqdirdə mövcud telekanalların reklamdan gələn gəlirləri azalacaq ki, bu da nəticə etibarilə telekanalların işinin keyfiyyətinə pis təsir göstərəcək.²⁰ Bu arqument bir daha onu göstərir ki, MTRŞ teleradio yayımı bazarına yeni müstəqil iştirakçıların daxil olmasına imkan vermək istəmir və bununla da medianın inkişafına mane olur.

Efirə lisenziyanın alınmasının mümkünsüzlüyü onlayn telekanalların yaranması zərurətini ortaya çıxarıb. Bu gün ölkədə dörd onlayn televiziya var ki, onların da üçünün hazırladığı məzmunlar alternativ fikirləri əks etdirir. Amma iri həcmli video məzmunların sayta yüklənməli olduğunu nəzərə alsaq, mobil və stasionar internetin sürətinin az, qiymətinin isə baha olması mövcud segmentin inkişafını ləngidir. Yalnız ölkədə hamı üçün çatımlı və qiymətə münasib olan optik şəbəkə qurulduğu təqdirdə onlayn telekanallar kifayət qədər populyarlıq qazanıb, ənənəvi telekanallarla rəqabət apara bilər.

Hesabat dövründə yayım mediasına dövlət nəzarəti ilə bağlı bir neçə hadisə baş verib.

Hesabat dövründə yerli mediada gedən məlumatlara görə, hökumət Bərdədə

²⁰ <http://bit.ly/PaLcLA>

Türkiyənin Media TV telekanalının ictimai yerlərdə izlənməsinə qadağa qoyub. Media TV Azərbaycanın regionları ilə bağlı hazırlanan “Azərbaycan Saati” müxalifyönlü proqramın yayımlandığı peyk telekanalıdır. “Azərbaycan Saati” qeyri-döyüş şəraitində əsgərlərin ölümü məsələsinin geniş ictimai müzakirələrə səbəb olmasında mühüm rol oynayıb. Məlumatlara görə, Bərdə polisi kafe və çayxana sahiblərindən peyk antenləri yığışdırmağı tələb edib, buna əməl olunmayacağı halda isə həmin obyektlərin bağlanacağı ilə bağlı sahiblərinə xəbərdarlıq edilib.

Aprelin 2-də Milli Televiziya və Radio Şurasının keçirilən iclasında “Nəqliyyatı İntellektual İdarəetmə Mərkəzi”nə 107.7 MHz tezliyi üzrə radio yayımı üçün müsabiqədən kənar 6 il müddətinə xüsusi razılıq (lisenziya) verilməsi barədə qərar qəbul edilib. RATİ-nin lisenziyanın müsabiqədən kənar əsasda verilməsinin siyasi sifariş əsasında həyata keçirildiyini hesab edir.

Eyni iclasda MTRŞ “Caspian International Broadcasting Company” MMC-yə 6 il müddətinə peyk vasitəsilə televiziya yayımı üçün xüsusi razılıq (lisenziya) verilməsi barədə qərar qəbul edilib. Aprelin 10-da keçirilmiş mətbuat konfransında məlum olub ki, “Caspian International Broadcasting Company” Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) tərəfindən alınıb, bu isə o deməkdir ki, milli teleradio haqqında qanun və beynəlxalq qanunvericiliyə zidd olaraq stansiya dövlət tərəfindən maliyyələşdiriləcək. Lakin MTRŞ şirkətin ARDNŞ tərəfindən alındığını təkzib edib.

Aprelin 23-də İctimai Televiziyanın baş direktoru vəzifəsinə qanun pozuntuları ilə müşayiət olunan seçkilər keçirildi. Vəzifəyə dörd namizəddən biri də RATİ sədri Emin Hüseynov idi. Seçkiyə bağlı mövqeyini bildirən Hüseynov qeyd etdi ki, seçki namizədlərin adının elan olunmasından cəmi bir gün sonra keçirildi ki, bu da İTV-nin Yayım Şurasının üzvlərinə namizədlərin təcrübə və bacarıqlarını qiymətləndirməyə kifayət qədər vaxt vermədi. “İctimai Teleradio Yayımı haqqında Qanun”a zidd olaraq seçki MTRŞ tərəfindən təşkil olunaraq MTRŞ-nin ofisində keçirildi və MTRŞ sədri Nuşirəvan Məhərrəmli seçki prosesinə ciddi müdaxilələr etdi. İTV-nin yayım şurasının tərkibinin təşkilində də qanun pozuntuları aşkarlanmışdı – belə ki, Yayım Şurasının üzvlərindən biri Milli Məclis deputatı və hakim Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvü idi, halbuki, qanunla onun Yayım Şurası üzvü olmaq hüququ yoxdur.

Mayın 9-da Xaçmazda yerləşən “Qütb” Teleradio Şirkətinin keçmiş sahibi Mahir Orucov şirkətin 2010-cu ildə satışı zamanı aldadıldığı barədə məlumat verib. Orucovun sözlərinə görə, telekampaniyanı alan şəxslər Heydər Əliyev Fondunun adından istifadə ediblər, lakin təsisçinin kimliyinin gizli saxlanıldığını bildiriblər. Orucov satış müqaviləsində göstərilən məbləğin yalnız kiçik bir hissəsini əldə etdiyini qeyd edib. Orucov məsələ ilə bağlı məhkəməyə müraciət etmək istəsə də, yerli notariusun müqaviləni təqdim etməkdən imtina etməsi səbəbindən bunu edə bilməyib.

İyunun 2-də Azadlıq Radiosu Azərbaycana peyk vasitəsilə xəbər yayımına müdaxilələrin baş verməsi ilə bağlı məlumat yayıb. Azadlıq Radiosunun məlumatına görə, müdaxilə siqnallarının heç bir məzmun daşımaması onu göstərir ki, burada yeganə məqsəd Azadlıq Radiosu verilişinin yayımını pozmadır. Veriliş başqa kanallara və ya peyklərə keçirilsə də, siqnal yenə də onu izləməkdə davam edir. Azərbaycana alternativ xəbər yayımını həyata keçirən digər iki layihələr – Meydan TV və Azərbaycan Saati da yayımlarına müdaxilələrin baş verdiyi barədə məlumat yayıblar. Yayım qəsdən müdaxilə beynəlxalq telekommunikasiya qaydalarının, həmçinin beynəlxalq hüquqla qorunan ifadə azadlığının pozulmasıdır.

Çap mediasının məhdudlaşdırılması

Birbaşa siyasi nəzarət və iqtisadi təzyiğin tətbiq olunması, habelə ədalətli qaydaların mövcud olmaması Azərbaycanda peşəkar jurnalistikanın inkişafına ciddi zərbə vurur. Bu hal xüsusilə çap mediası üçün xarakterikdir.

Hakim rejim tənqidçi qəzetlərin reklam gəlirlərinə təsir etməklə, bu qəzetlərin yayımına problem yaratmaqla və onlara qarşı diffamasiya ittihamları irəli sürməklə onları susdurmağa çalışır. Bunun nəticəsi olaraq ictimai tənqid və mühüm ictimai məsələlərin müzakirəsi getdikcə daha da azalır. Dövlət nəşrlərinin yüksək satış imkanlarına malik olması və tərəfsizliyi təmin edən standartların mövcud olmaması Azərbaycanda çap mediası üçün qeyri-bərabər rəqabət mühiti yaradır.

Dövlət çap mediasına iqtisadi təzyiq yolu ilə nəzarət edir. Dövlətə məxsus və hakimiyyətə yaxın media orqanları həm dövlət idarələrinin bu nəşrlərə icbari abunəsindən, həm də dövlət şirkətlərinin üstünlük təşkil etdiyi reklam bazarından əldə etdikləri gəlirlər hesabına maliyyələşir. “Azadlıq” qəzetinin baş redaktor müavini Rahim Hacıyevin sözlərinə görə, şirkətlərin tənqidçi mediada reklam yerləşdirməsinin qarşısı hədə-qorxu ilə alınır.²¹

Mətbuat yayımı şirkətlərinə nəzarət tənqidçi mətbu orqanları üçün bazarı daha da məhdudlaşdırır. 2012-ci ildə Bakı şəhəri ərazisində, xüsusilə şəhərin mərkəzində üzərində Press-Köşk yazılmış və içində qəzətdən başqa hər cür ərzaq və məişət mallarının satıldığı yaraşlıq köşklər yerləşdirilib. Bu köşklərin yanında isə kiçik stellajda bir neçə nüsxə qəzetə rast gəlmək olar. Kimə məxsus olması barədə məlumatın gizli saxlandığı bu köşklər “Qaya” və “Qasid” mətbuat yayımı şirkətlərinə məxsus köşklərin əvvəllər yerləşdiyi ərazilərdə qurulub.

“Qaya” və “Qasid” şirkətləri abunədən əldə olunan gəlir baxımından da ağır zərbə alıblar. “Qaya” Mətbuat Yayımının direktoru Xan Hüseyin Əliyevin verdiyi məlumata görə, bütün dövlət müəssisə və təşkilatlarına yalnız “Kaspi” Mətbuat Yayımı

²¹<http://bit.ly/13UuBn6>

şirkətinə abunə olmaları ilə bağlı şifahi tapşırıq verilib.²² Mətbuat yayımının məhdudlaşdırılması “Yeni Müsavat” və “Azadlıq” kimi iri tirajlı qəzetlərin satışdan gələn gəlirlərinə mənfi təsir göstərmişdir. Mətbuat yayımının bütün istiqamətlərdə (səyyar, köşk satışı və abunə) inhisara alınması gələcəkdə istənilən qəzet və jurnalın hökumət tərəfindən asanlıqla satışdan çıxarılmasına şərait yarada bilər.

Müxalif və müstəqil qəzetlərin yayımla bağlı problemi təkcə Bakı ilə sərhədlənmir. Hesabat dövründə Naxçıvanda hökuməti tənqid edən qəzetlərin satışına qadağa qoyulması ilə bağlı məlumatlar dərc olunub. Həmin məlumata görə, tənqidi qəzetlərə nə köşklərdə, nə də Naxçıvan poçtunda rast gəlmək mümkün olmayıb. “Azadlıq” və “Yeni Müsavat” qəzetlərinin ümumiyyətlə tapılmadığı qeyd olunub.

²²Azərbaycan Redaktorlar Birliyinin 2012-ci ilin iyununda keçirilmiş konfransında qeyd olunub: <http://bit.ly/ZaN73d>

Fəsil 6: Onlayn ifadə azadlığı²³

Ötən bir neçə il ərzində texnikanın inkişafı və artan istehlakçı tələbi daha çox insanın internetə çatımlılığını mümkün etmişdir ki, bunun da nəticəsində həm Azərbaycanda, həm də dünya miqyasında internetdən istifadə edənlərin sayında artım müşahidə olunmuşdur. Hazırda Azərbaycan əhalisinin üçdə bir hissəsinin internetə çıxışı var ki²⁴, bu da interneti informasiya mübadiləsinin mühüm platformasına çevirmişdir. İnternetdən istifadənin yüksəlməsinə paralel olaraq insanların internetə çatımlılığını və onların onlayn fəaliyyətini məhdudlaşdırma hallarında da artım müşahidə olunmuşdur.

Azərbaycanda internet qismən azad hesab oluna bilər. Lakin 2012-ci ildə Bakıda keçirilmiş İnternet İdarəçilik Forumundan sonra, xüsusilə də 2013-cü ilin ilk yarısında – prezident seçkiləri ərəfəsində, bu sahədə bir çox narahat edici hallar baş verib.

Hesabat dövründə onlayn ifadə azadlığına ən böyük zərbə internetdə yayılan məzmunu görə diffamasiya cəzası nəzərdə tutan qanunvericiliyin qəbulu olmuşdur. İyul ayının sonunda qanun qüvvəyə mindikdə internetdə tənqidi fikirlər səsləndirən şəxslər üç ilə qədər həbs cəzasına məhkum oluna bilərlər.

Onlayn fəallığın hədəfə alınması

Onlayn ifadə azadlığına ən böyük təhlükə internetdə tənqidi fikirlər səsləndirmiş şəxslərin hökumət tərəfindən təqib olunması olmuşdur. Texniki cəhətdən Azərbaycanlılar internetdə istədiklərini edə bilsələr də, bunun arzuolunmaz nəticələrə aparıb çıxarmayacağına heç bir zəmanət verilə bilməz. Əksinə, əgər kimsə internetdə öz fikirlərini bildirərkən "müəyyən hədd"i keçirsə, məsələn, etiraz çağırış edirsə, korrupsiya faktlarının üstünü açırsa yaxud da prezidenti və onun ailəsini tənqid edirsə, özünü böyük təhlükəylə üz-üzə qoyur.

İyunun sonuna internetdə səsləndirdikləri tənqidi fikirlərə görə həbsdə saxlanan jurnalistlərin sayı iki olmuşdur: **Nicat Əliyev** və **Fərəməz Novruzov**. Bundan başqa, onlayn fəaliyyətlərinə görə **Vüqar Qonaqov** və **Zaur Quliyev** də müəyyən müddət həbs cəzası çəkiblər.²⁵ Xaricdə mühacirətdə yaşayan bloqçu **Elnur Məcidlinin** də Azərbaycana geri döndüyü təqdirdə həbs olunma təhlükəsi var- belə ki, blogger Facebook vasitəsilə etiraz çağırış etməkdə ittiham olunur.

İnternetdə tənqidi fikirlər bildirmiş və etiraz çağırışlar etmiş bir çox vətəndaş cəmiyyəti fəalları və siyasi fəallar da hesabat dövrünün sonuna həbsdə qalıb. NİDA vətəndaş hərəkatının üzvləri **Rəşadət Axundov**, **Məhəmməd Əzizov**,

²³ Azərbaycanda onlayn ifadə azadlığı haqqında daha ətraflı məlumatı Onlayn İfadə Təşəbbüsü Koalisiyasının 2012-ci ilin noyabrında hazırladığı "Azadlıq Axtarışında: Azərbaycanda Onlayn İfadə" adlı hesabatdan əldə edə bilərsiniz. Hesabat aşağıdakı linkdədir: <http://bit.ly/102Elyc>

²⁴ <http://bit.ly/KsXwTl>

²⁵ Bu məsələlər hesabatın Üçüncü Fəslində daha ətraflı müzakirə olunur.

Bəxtiyar Quliyev, Zaur Qurbanlı, Rəşad Həsənov, Üzeyir Məmmədli və Şahin Novruzlu narkotik və silah saxlama maddələri ilə həbs olunublar və ağır həbs cəzasına məhkum oluna bilərlər. Bakıda çəkilməmiş Harlem Şeyk videosuna görə həbs olunmuş “Azad Gənclik” hərəkatının üzvü **İlkin Rüstəmzadə** üçün də beş il həbs cəzası təhlükəsi mövcuddur. AXCP gənclər hərəkatının üzvü **Daşqın Məlikov** narkotik saxlama maddəsi ilə 2.5 il həbs cəzasına məhkum olunub.

Facebook-dan istifadə etməklə etiraz aksiyalarını təşkil edən fəallar sərbəst toplaşma haqqında qanuna edilmiş son dəyişikliklərə uyğun olaraq yüksək məbləğdə cərimələnirlər. Məsələn, yanvarın 26-da N!DA vətəndaş hərəkatının fəalı **Turqut Qəmbər** Facebook vasitəsilə etiraza çağırdığına görə 2500 manat cərimə olundu. Eyni ittihamla əvvəllər bir dəfə də həbs olunmuş blogger **Emin Milli** isə 15 gün inzibati həbs cəzası aldı. Məhkəmə qərarında göstərilirdi ki, gənc fəallar Facebook-da “qanunsuz” çağırışlar yerləşdirməklə vətəndaşları qanunsuz etiraz aksiyasında iştiraka dəvət ediblər.

Fevralın 27-də polis əməkdaşları AXCP gənclər hərəkatının üzvü **Türkel Əlisoyun** yaşadığı evə gələrək onu Bakı Şəhər Baş Polis İdarəsinə aparıb. Orada Cinayət-Axtarış İdarəsinin rəisi Əlişlan Ağayev Türkelə Facebook səhifəsindən çıxarışların çap versiyasını göstərərək onu tələbələri dərəcə getməməklə etiraza səsleməkdə günahlandırıb. Əlisoy yeddi saat polis idarəsində saxlanıb. Polis Əlisoyu Facebook-da etirazlara çağırışa davam etdiyi təqdirdə ona qarşı cinayət işinin açılacağı ilə hədələyib.

Mayın 8-də 20 yaşlı blogger **Nilufər Məhərrəmov**a özünü yaşadığı evin eyvanından ataraq intihar edib. Hadisəyə səbəb kimi onun tənqidi bloq yazılarına görə üzləşdiyi təzyiqlər göstərilir. “Yeni Müsavat” qəzetinə görə Məhərrəmov Mingəçevir Polis Bölməsində təzyiqlə məruz qalıb. Bloggerin siyasi baxışlarına görə ailəsində də problemlər yaşadığı bildirilir. Baş Prokurorluq Məhərrəmovanın polisin təzyiqinə məruz qalmasını təkzib edib.

Tənqidi onlayn media vasitələrinə hücumlar

2013-cü ilin birinci yarısında müstəqil və müxalif xəbər mənbələrinin saytlarına haker hücumları edildiyi ilə bağlı məlumat yayılıb. Yanvarın 11-də, əsgər ölümlərinə qarşı keçirilən etiraz aksiyasından bir gün əvvəl azadliq.az, azadliq.org, musavat.com, qafqazinfo.az, minval.az və publika.az saytlarına ardıcıl DDOS (xidmətdən imtina) hücumları həyata keçirilib. Hücumlar Azərbaycanın xəbər saytlarına hücum etməyə aşkar səbəbləri olmayan 16 müxtəlif ölkəyə məxsus IP-lər üzərindən edilib. Adıçəkilən saytlara bir saniyədə bir milyon data paket göndərilirdi ki, bu kimi hücumların da bir günlük xərci 900 avroya bərabərdir və bu, həmin hücumun arxasında varlı adamların durduğunu deməyə əsas verir.

Mayın 15-də aznews.az saytının redaktoru **Elçin Zahiroğlu** öz şəxsi Facebook hesabına və elektron poçtuna haker müdaxiləsi olduğu barədə məlumat verib.

Zahiroğlu onun hesabından bir çox ictimai xadimlərə, o cümlədən Azadlıq Radiosunun jurnalisti Xədicə İsmayılovaya təhqiredici və hədələyici məktublar göndərildiyini bildirib. Xədicə İsmayılova da oxşar haker hücumuna məruz qaldığını qeyd edib.

İnternet azadlığının məhdudlaşdırılması

Sosial medianın ölkədə artan nüfuzunu hiss edən hakim partiyadan olan deputatlar öz çıxışlarında sosial şəbəkələrin, xüsusilə də Azərbaycanda Facebook-un tənzimlənməli və hətta bloklanmalı olduğunu vurğulayıblar. Məsələn, martın 28-də hakim partiyadan olan nüfuzlu deputat Siyavuş Novruzov parlamentə “vətəndaşların şərəf və ləyaqətini qorumaq” məqsədi ilə sosial medianı hüquqi cəhətdən tənzimləməyi təklif edib. Hökumət-meylli partiya başqanı və Milli Məclis deputatı Fəzail Ağamalı da Facebook-a məhdudlaşdırmaların tətbiq olunmasına çağıraraq qeyd edib ki, son zamanlar bir çox etiraz aksiyalarının sosial şəbəkələrdə təşkil olunması bu şəbəkələrə girişə nəzarət etməyə və ya bunu məhdudlaşdırmağa ehtiyac yaradır.²⁶

Azərbaycan hakimiyyəti internetə getdikcə daha çox nəzarət etməyə cəhd etsə də, internet əksər vətəndaşlar üçün xəbər inşas mənbəyi olan çap və yayım mediasına nisbətən daha az məhdudlaşdırılmış hesab oluna bilər. 1999-cu ildə qəbul olunmuş “KİV haqqında qanun” interneti kütləvi informasiya vasitələri kateqoriyasına daxil edir. Bu səbəbdən, qanunla KİV-lərə şamil olunan bütün problematik qaydalar eynilə internetin tənzimlənməsi üçün də tətbiq oluna bilər. Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi (RİTN) ölkədə internetin tənzimlənməsi ilə məşğul olan əsas qurumdur. Lakin ekspertlər bu funksiyanın həm də dövlət nəzarətində olmayan digər bir quruma da verilməsinin vacibliyini vurğulayıblar. Nazirlik milli “.AZ” domeninin verilməsinə də məhdudiyyətlər tətbiq edir.

Onlayn media Azərbaycanda senzuradan azad olsa da, hakimiyyət bu mediaya da nəzarət etməyə cəhd göstərmişdir.²⁷ Hökumət rəsmilərinin çıxışlarından belə başa düşmək olar ki, internetə nəzarətin hüquqi mexanizmləri (məsələn onlayn televiziya lisenziyalaşdırılması) yaxınlarda tətbiq oluna bilər. Məsələn, yanvarın 10-da verdiyi açıqlamada MTRŞ rəhbəri Nuşirəvan Məhərəmli bildirib ki, ənənəvi telekanallarda olduğu kimi onlayn televiziya da lisenziyalaşdırılmalıdır.

Fevralın 14-də Mətbuat Şurasının nəzdində vətəndaşların onlayn KİV-lərlə bağlı şikayətlərini, saytlara haker hücumlarını və onlayn media ilə bağlı digər məsələləri araşdıracaq İnternet Resursları üzrə Komissiya yaradılıb. Komissyanın rəhbəri Elnur Baimovun açıqlamasından isə komissiyanın əsl funksiyasının onlayn medianı nəzarətdə saxlamaq olduğu bəlli olur. Belə ki, Baimov qeyd edib ki, “yeni

²⁶<http://bit.ly/16df2VV>

²⁷<http://bit.ly/aJTzXs>

medianın fəaliyyətinin də qanunvericilik predmetinə daxil edilməsi zəruri əhəmiyyət daşıyır. Mövcud istiqamətdə konkret addımlar atılmalıdır. Çünki məsuliyyət mühitinin gücləndirilməsi vacibdir. İnternet media media olmağa iddialıdır, onun daşdığı hüquqi məsuliyyəti də daşmalıdır.”²⁸

RATİ həmçinin “uşaqları internetdə pornoqrafiya və digər zərərli məzmunlardan qorumaq” adı altında hökumətə onlayn məzmunu geniş şəkildə məhdudlaşdırmaq imkanı verəcək qanunun qəbul olunması planlarından ciddi narahatlıq hissi keçirir. Çünki avtoritar rejimlərdə belə qanunun qəbul olunması çox zaman internetin texniki senzuraya məruz qalması ilə nəticələnir. Məsələn, hökumət qurumları qadağan olunmuş saytların “qara siyahı”sını hazırlayır və bu saytlara giriş bloklanır.

²⁸ <http://bit.ly/14Wqeou>

Nəticə

2013-cü ilin ilk yarısında Azərbaycanda ifadə azadlığı bütün istiqamətlər üzrə pisləşib. Bununla yanaşı sərbəst toplaşma və birləşmə kimi fundamental azadlıqlarla bağlı durum da pisləşib ki, bu da RATİ-yə ölkədə insan haqları durumunun kritik həddə olduğunu hesab etməyə əsas verir.

RATİ beynəlxalq diqqətin ölkədə davamlı hüquq pozuntularına yönəldilməsinə və insan haqları sahəsində üzərinə götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi Azərbaycana təzyiqlərin artırılmasına çağırır. Hesabat dövründə əldə olan mühüm imkanlardan istifadə edərək Azərbaycanı insan haqları öhdəliklərinə görə məsul tuta bilməyən Avropa Şurası və Avropa Birliyinin tərəfindən daha güclü təzyiqlərin göstərilməsinə ehtiyac vardır.

Oktyabrda keçiriləcək prezident seçkiləri öncəsi ifadə azadlığı məsələsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Hökumət bütün prezidentliyə namizədlər üçün bərabər şərait yaratmalı və seçkidən öncə, seçki müddətində və seçkidən sonra medianın tam media azadlığını təmin etməlidir. Ölkədə hazırda baş verən genişmiqyaslı və sistematik hüquq pozuntuları azad və ədalətli seçkiyə təminat verən demokratik standartlarla qətiyyənlə bir araya sığmır və bu məsələnin təcili olaraq həll olunmalıdır.